

XUMATARI Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaürisica

¹ Ne Papuru nenixevaüritüaca Cürisitu Qesusisie mieme nemüti'uximayatame, nemuta'inierie nü'ari nemayanicü, nemupasie Cacaüyari niuquieya 'aixüa manuyüne nemücuxatanicü.

² Meripai Cacaüyari nainecaitüni temeix-eiyaniquecaicü mücü niuqui, texaxatametemama yametecuxatacacu 'utüaricacü hesüana mümiemecü, ³ yunive xatatü. Tevi hücütütü, nu'aya caniutinuiva Ravirisie müyetüa.

⁴ Müquite vasata manucuquecü, türücariyacü caniuçayerieni Cacaüyari Nu'ayatütü, 'Iyari Cacaüyariesie mieme mütasipata que müticaye. Qesusi Cürisitu nixatacaitüni mütati'aitüvame.

⁵ Mücücü 'aixüa tepü'itüarie 'iya 'aixüa tiuca'iyaricacu, tepeutanü'ariexüata para yunaitü nuivarite yuri mete'erietü yamemütecahunicü, que mü'ane mühücüsie mieme meyüatü. ⁶ Xemeta nuivarite xecanihümetüni xemuta'inieri Qesusi Cürisitu teüterimama xemacü necü.

⁷ Netinixe'uta'utürieni yunaima Xumasie xemütama Cacaüyari müxenaqui'erie, xemuta'inierie hesiena mieme xemüpasienicü. Cacaüyari müta'uquiyari, Ti'aitame Qesusi Cürisituta, xüca 'aixüa mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca yu'iyariesie xemüca'uximatüariecacü.

Papuru que müti'ivatamüücüai Xumasie

⁸ Mericüsü Quesusi Cürisitu nesipareviecacu pamüpariyusi necanipitüaca necacaüyari meri yunaimexehesie mieme, naisarie cuiepa mücuxaxasivacü yuri que xemüte'erie. ⁹ Ne'iyaricü Cacaüyarisie mieme nepüti'uximayata, niuqui nu'aya hepaüsita 'aixüa manuyüne necuxatatü. 'Iya Cacaüyari müpaü pütihecüata, que nemütixexata necatihayevatü quepaucua nemünenenevie neheyemecü ¹⁰ ne'ivavirietü 'uxa'a varie sipara xüca 'ari 'aixüa nepitüarieni xehesüa nemüyemiecü, müpaü tinaquecacu Cacaüyari. ¹¹ Nepütinecahive'eri nemüxexeyacü, 'Iyarisie mieme nemüxemicü xemütuicariyecacü, ¹² neta yacütütü xehesüa temüvaüriyarienicü yuri xemüte'eriecü xeme, neta yuri nemüti'eriecü.

¹³ Ne'ivama müpaü pücanetinaquenequeyu xüca 'asixecatemaicaque müixa que nemütinecuha'arütüvacai xehesüa nemüyemiecü, sepa nemücapitüariecai hicüque. 'Icuaxi nehexeyatü nepayaniqueyu xehesüa, hipame nuivarite vahesüa nemeixeyapaü. ¹⁴ Neuyeveca nemütivataxatüani Cüriyecusixi memücacüriyecusixita, temaivavemete memücatemaivaveta. ¹⁵ 'Ayumieme ne'iyari yapü'ane nemütixetaxatüanicü niuqui 'aixüa manuyüne xemeta Xuma xemütama.

Niuqui 'aixüa manuyüne que mütitürücüiye

¹⁶ Nepüca'iteviya niuqui 'aixüa manuyüne. Türücariya canihücütüni Cacaüyarisüa mieme, yunaitü yuri memüte'erie memütavicueisitüarienicü cani'ayumiemetüni, Huriyusixi meri,

Cüriyecusixita. ¹⁷ Xüca yuri ti'erieca, mücü niuquisie canimasiücücümücü Cacaüyari heiserie que mütiyupitüva, para yuri müti'eriecacü, que müre'uxa, Que mü'ane heiseriemecü yamüticamie, mücü canayeyuricamücü yuri müti'eriecü.

Teüteri vahesie que mürahüiva

¹⁸ Masi haxüa canimasiücünü, Cacaüyari taheima macave que mütiheca naima teüteri que memüteyurie mecaheyexeyatü heiseriemecü yamecatecahutü, müme meminena tita yuri müraine heiseriemecü yamecatecahutü. ¹⁹ Tita mütiyüve mütimaica Cacaüyari hepaüsita, mücü canimasiücünü vahesüa. Cacaüyaritütü yatini-varuxeisitüani. ²⁰ Cuie munetüariapai hicüque, tita mücatixeyarieve hepaüsitana, yuheyemecü que mütitürücaüye que müticacaüyari, mücü catinihecüaca yara'erivacacu tita mütiutivevi hepaüsita. 'Ayumieme 'asimepücayüvave yuhesie mieme memütiniunicü. ²¹ Cacaüyari mehetimaica, 'aixüa mepüca'utiyuanecai hepaüsitana Cacaüyari hepaüsita temutiyuanepaü. Pamüpariyusi mepüca'ipitüacai. Masi yacü metecuxatatü menacüne mexi niuqui mexütüacai. Va'yari 'asicatimaivecacu, niucuyüre va'iyarisie. ²² Temaivavemete meyuxatatü 'asimecatemaivavetü menacüne. ²³ Cacaüyari mücapünive visi mü'ane, menipata tevi müpünivepaü tiyuxexeyame memayexeyanicü püta, viquixi vahepaü yeutari vahepaü cuterixi vahepaü tiyuxexeyame.

²⁴ 'Ayumieme Cacaüyari nivayetuani yu'iyarisie mete'ucahive'eriecacu, para meca'itiyatü

memacü necü, memiseviximanicü yuvaiyari yusata. ²⁵ Cacaüyari yuri que maine, müme menipata 'itarica memexeyanicü püta. Tita mütimeviya mepayexeyacai, hesiena mieme mepüte'uximayatacai, mecaheyexeyatü que mü'ane mitivevi. 'Aixüa yemecü queticühüavarüvani 'iya yuheyemecüsü, müpaü xeicüa pü'ane.

²⁶ 'Ayumieme Cacaüyari nivayetuani memihive'eriecacü tita 'axa müti'anene. Va'ucariri me'icu'eirieca tita 'ucari memüteyuruva, 'ucapaü mecateyurietü mepacü. ²⁷ 'Uquisita yaxaicüa, me'icu'eirieca tita 'ucari memüteyuruva, mepüyutaiyacai meyhive'erietü. 'Uquisi 'uquisi vahamatü yamepüteyuriecai que mücatinaque. Que müreuyevcai yamemüteheyexürüvecaicü, mepüte'epiniriecai yuvaiyarisie.

²⁸ Müpaü memücatecu'erivacaicü quename 'aixüa 'ane me'erivanicü Cacaüyari, 'ayumieme Cacaüyari nivayetuani que mücatinaque yamemütecu'erivanicü, que mücatinaque memüteyuriecacü. ²⁹ Mecanaye'axüani que mücatiheiserie meyüatü, mevacumaüvatü que mü'ane mücayü'üya mücayücüna, 'axa metecuyuruvatü, naime metehive'erietü, 'axa me'ananetü. Menihüpünecaitüni me'ütesatü meyucuitü meha'atü meteyu'irüviyatü 'axa metecu'erivatü. ³⁰ Mecani'avieniucani, mecaniniuquixieca, Cacaüyari mecani'uxieca, mecatenitave'erieca naime, menanuyehaitürüveni, meteniyucatave'erieca, metenicuvautüveni 'axa que mütiyuruva, yu'uquiyarima mepücava'enie. ³¹ Yu'iyari

mepüca'enie vatate'acacu, yamepücatecahu que memutiyuane, mepüsesse'i, mepücajunütüanüa, mepücateyucanenimaya. ³² Müme mepütehetima tita Cacaüyari mütixata tiheiserietüme, quename yunaitü müya memüteyurie vahesie tinaque memücuinicü 'utaitü. Müme masi müya mecatenyurieca, masicutari meninaqui'aca hipatü yamemüteyuriecü.

2

Cacaüyari heiseriemecü que mütivaranutaxürüva

¹ 'Ayumieme 'ecü sepa que pemüpaicü pemüniuquixie, 'ahesie mieme pepücataniuni. Xeime que pemütiniuquima, mücücü pepü'aniuquima. Cari yaxaicüa petiniyurieneni 'ecü müpaü que pemütiniuquixie. ² Tame müpaü tepütemate, Cacaüyari yuri haitü müvaranutaxürüvacü müme müya memüteyurie. ³ Camüsü 'ecü pemüvaniuquima müme müya memüteyuruva, vahepaü petiyurienetü queri peticu'eriva 'ecü pepütavicueni quepaucua Cacaüyari masi'anutahüani. ⁴ Mesü cauca pe'ixani'eri cuini mieme 'aixüa que mütiuca'iyari que mütita'icueva que mücatiyumexüitüa. Cauca 'asipecatimate Cacaüyari 'aixüa mütiuca'iyaricü para pemütihayevanicü que pemütiyuriene. ⁵ 'Ecüsü 'a'iyari müse'icü pemüca'avaüriyacü pemütihayevanicü que pemütiyuriene, 'ahesie mieme pepüti'utane haxüa, 'iya tucarisieque quepaucua pemühecarieni, quepaucua masiücütü mayani heiseriemecü que mütivaranutaxürüva Cacaüyari. ⁶ Mücü que memüteyurie pütivapitüani

yuxexuime. ⁷ Müme mete'uca'enivatü 'aixüa meteyuruvatü memütecuvautüve visi me'anenetü que memüte'acüne, 'aye'amete que memütehe'erivani, que memücatetipüne, müme nivapitüamücü yuheyemecü memayeyuyurinicü. ⁸ Mümesü yuhesie mieme xeicüa memü'ayumiemete, yamemütecahu tita yuri mürainesie, yamemütecahu tita mücatiheiserie püta, müme haxüa canivapitüamücü vahecatü. ⁹ Nivahiveritüamücü niva'uximatüamücü yunaime teüteri yu'iyarisie 'axa memüteyuruva, Huriyusixi meri, Cüriyecusixita. ¹⁰ Nivapitüamücü visi me'anenetü memacü necü, 'aye'amete memü'erivanicü, yu'iyarisie memüca'uximatüariecacü tivapitüani yunaime 'aixüa memüteyuruva, Huriyusixi meri, Cüriyecusixita.

¹¹ Cacaüyari yücü pücativaxeiya teüteri. ¹² Queyupaümetü 'inüari niuquiyari mecahexeiyatü 'axa memüteyurie, müme mepücuini 'inüari mecahexeiyatü. Queyupaümetü 'inüari niuquiyari mehexeiyatü 'axa memüteyurie, müme 'inüari manuyünepaü mepanutaxüriyani. ¹³ Müme memi'enie xeicüa 'inüari niuquiyari, müme heiserie mepücahexeiya Cacaüyari hüxie. Müme yamemütecahu 'inüari niuquiyari que maine, müme püta heiserie mecanipitüariecuni. ¹⁴ Müme memücahuriyusixi 'inüari niuquiyari memücahexeiya, quepaucua yücümana yamemüteyurie que maine 'inüari niuquiyari, sepa 'inüari niuquiyari memücahexeiya, 'inüari niuquiyari mehexeiyatü mepacüne yücümana. ¹⁵ Mümeri mepüyuhecüata tita 'inüari niuquiyaricü

yamütiyuriene metehexeyatü yu'iyarisie müraye'uxa. Va'iyari que memüteyumate tinihecüatani vahepaüsita. Yuhamatü metecuxatatü, que memüteyu'iyaritüa yuhesie metenahüpani, yuhesie mieme meniutiniucani nusu. ¹⁶ Müpaü catiniyümücü 'iya tucarisie quepaucua Cacaüyari müvata'ivaviyani teüteri tita memüte'uti'avietaxü hepaüsita Cürisitu Quesusi varahüavecacu, neniuiqui 'aixüa manuyüne que maine.

Huriyusixi 'inüari niuquiyari que memütehxeiya

¹⁷ Mericüte 'ecü Huriyu pemütiutaterüvarie, yuri pemüti'erie 'inüari niuquiyarisie, 'aixüa pemüti'acühüave Cacaüyarisie pemütiviyacü, ¹⁸ pemimate tita mütinaque, pemütimaive tita 'aixüa müti'ane pemütiuta'üquitüariecü 'inüari niuquiyarisie miemecü, ¹⁹ pevaranucuhapame memacücüpe pemü'a'eri, hecüarivivame pemü'a'erie yüvipa memü'uva vahesie mieme, ²⁰ ti'üquitame pemü'a'erie 'asimemücatemate vahesie mieme, türi tiva'üquitüvame pemü'a'erie, 'inüari niuquiyari pehexeyatü pemeixeiya tita timaiveme mütimate tita yuri müraine 'uxeicüa, ²¹ camüsü 'ecü xeime pemüti'üquitüa, pecati'a'üquitüa 'ecü. 'Ecü müpaü pepüticuxata quename 'aixüa ca'ane xüca tinavayani. Mericüte, petinavaya 'ecü. ²² 'Ecü müpaü pepüticuxata quename 'aixüa ca'ane micumaüvanicü xeime 'üyaya xeime cünaya. Mericüte, peticumaüva 'ecü. 'Ecü müpaü pepaine quename pevaxani'erie tetexi cacaüyariyari. Mericüte, petinava vapini vamavari. ²³ 'Ecü 'aixüa pepüti'acühüave 'inüari

niuquiyari pemexeyacü. Mericüte, pe'itisanatü 'inüari niuquiyari müpaü metecu'erivame petivarayeitüa quename Cacaüyari 'asicayüve. ²⁴ Camüsü, que müre'uxa, que mü'ane Cacaüyari mühücü 'axa canixasivani nuivarite vasata xecümana.

²⁵ Xitequiya 'inüariyari camaniparevieca xüca 'inüari niuquiyarisie yapeticamieni. Masi xüca 'inüari niuquiyari petisanatü peyüaneni, sepa xitequiya 'inüariyari pemexeiya, peca'inüasietü pepa'ayeitüa. ²⁶ Masisü xüca que mü'ane 'iya 'inüari mücahexeiya yaticamieni que mütiheiserie 'inüari niuquiyari que maine, 'inüari sepa mücahexeiya, 'inüasiecame cati'erivani 'iya. ²⁷ Que mü'ane yuvaiyarisie müca'inüasie xitequiyacü, peru meye'atüva 'inüari niuquiyari que maine, мүcü 'ahesie pürahüpani 'inüari niuquiyari pemütisanacü, sepa 'utüaricayari pemexeiya sepa 'inüariyari pemexeiya. ²⁸ Que mü'ane herie xEICÜA Huriyu teviyari mühücü, мүcü Huriyu pücahücü. Que mü'ane herie xEICÜA yuvaiyarisie xEICÜA mü'inüasie xitequiyacü, мүcü püca'inüasie. ²⁹ Masi que mü'ane yutaüta mühuriyu, мүcü püta Huriyu canihücütüni. Que mü'ane yu'iyarisie mü'inüasie, мүcü 'Iyari mainepaü püta pü'inüasie, sepa müca'inüasie 'utüarica müti'eniüriücüpaü. Que mü'ane müpaü mü'ane, teüteri visi mepüca'utiyuaneni hepaüsitana, Cacaüyari püta visi paineni hepaüsitana.

3

Tita rexeiya Huriya hipatü memücaheixeiya

1 Mericüte tita rexeiya Huriyu hipatü memücaheixeiya. Que tiparevie xitequiya 'inüariyari. 2 Vaücavamecü piparevie, naimecü. Camüsü meri, Huriyusixi niuqui Cacaüyarisüa mümieme hepaüsita mepuhüritüari. 3 Quete 'aneni xüca hipatü yamecatecahucaitüni. Cacaüyari yacaticamietü que rayeitüarieni müme yamemücatecahucaicü. 4 Pücatixaüsietü. Masi Cacaüyari tita yuri mürainesie yaqueticamieni, sepa yunaitü teüteri memüte'itava, que müre'uxa, Para 'aniuquicü pemümasiücünicü heiserie que pemürexeiya,

Para heiserie pemüpitüarienicü quepaucua pemütaxanesieni.

5 Mericüsü tame heiseriemecü yatecatecahuca xüca masiücütü 'ayani Cacaüyari heiseriemecü que müticamie, que te'utiyuanenisüari tame. Cacaüyari tiyüane que mücatiheiserie haxüacü rapitü. Tevipaü nepüticuxata. 6 Pücatixaüsietü. Xüca müpaü 'anenique, Cacaüyari quepaü tivata'ivaviyaqueyu cuiepa memütama 'isücamepaü.

7 Perusü neti'itavacacu ne xüca masiücünü Cacaüyari que müticamie tita yuri mürainesie, masi yeme visi 'anetü mayanicü Cacaüyari, titayari neranutahüiyani ne 'axa tiyuruvamepaü.

8 Müpaü cati'aneniqueyu masi, 'axa temütecühüavarüvapaü, hipatü memutiyuanepaü quename müpaü tehaitüca tame, Cümü 'axa tepütayurieni 'aixüa 'anetü mayanicü te'utiyuatü vaniu. Heiseriemecü mecanixani'erivani müme müpaü memutiyuane.

Pumave que mü'ane heiseriemecü yamüticamie

⁹ Mericü titanetü. Tame masi 'aixüa tete'anene. Tixaü yemecü. Teteniutahecüata Huriyusixi Cüriyecusixita yunaitü tita 'axa müti'anesie que memüteviya, ¹⁰ que müre'uxa,

Que mü'ane heiseriemecü yamüticamie 'apüca'uyeica ni xevitü.

¹¹ Que mü'ane mütimaive 'apüca'uyeica,

Que mü'ane micuvaune Cacaüyari 'apüca'uyeica.

¹² Yunaitü mepeuyexüri, 'axa me'ananetü mepacü 'axeicüa.

Que mü'ane 'aixüa ti'aneme mütiyuriene 'apüca'uyeica,

Xevitü tüma pumave.

¹³ Tivaxürüvame müqui terüya canihücütüni reutenitü.

Mepüte'irüma yunenicü.

Xaye 'uhayeya vateta payeca.

¹⁴ Vateta pühüne 'axa 'anuyütü hasivitü.

¹⁵ Yü'ücatecü mepüyumexütüa xuriya memütayeurienicü.

¹⁶ Yuhuyeta mepüte'uca'una mepüteyuhiveritüa.

¹⁷ Huye haque mücatiyu'uximatüa mepücahemaririe.

¹⁸ Mepücateheiyehüvirie Cacaüyari yuhesüa.

¹⁹ Hicü tame müpaü tepütemate, naime 'inüari niuquiyari que maine, pütivarutaxatüa müme 'inüari niuquiyarisie memüteviya, yunaime vateni müranunamacü, Cacaüyari müvataxanetacü yunaime cuiepa memütama. ²⁰ Cacaüyari hüxie 'inüari niuquiyari que maine yamütiuyuricü, mücücü ni xevitü tevi heiserie pücapitüarieni. Masi 'inüari niuquiyaricü pütimate tita 'axa müti'ane.

Heiserie que mütipitüariva yuri müti'eriecü

²¹ Hicüri masi, masiücütü canayani Cacaüyari heiserie que mütiyupitüva, sepa 'inüari niuquiyari mumavenique. 'Inüari niuquiyari, texaxatamete vaxapayarita yacatinihecüatani. ²² Cacaüyari heiserie que mütiyupitüva yuri ti'eriecacu Qesusi Cürisitusie, mücü nimasiücüni, heiserie que mütivapitüa yunaime yuri memüte'erie. Yücü mepüca'anene. ²³ 'Axa mepüte'uyuri yunaitü, yunaitü mepüca'aye'axüavave Cacaüyari visi mütivaxeyiacü, ²⁴ heiserie mepupitüarie 'asimecatecuetatüarietü 'aixüa mütiuca'iyaricü 'iya, Cürisitu Qesusi müvatixünacü. ²⁵ Cacaüyari nicayeni 'iya 'aixüa miyurienicü yuxuriyacü temüteheuyehüviyarienicü xüca yuri tete'erieca. Müpaü tiuyurieca masiücüme nayeitüani heiserie que mürexeyia, sepa mücativacühüavecai tita meripai 'axa memüte'uyuri hepaüsita, Cacaüyari mücayumexütüacaicü 'ana. ²⁶ Nicayeni masiücüme mayeitüanicü hicü, heiserie que mürexeyia. 'Ayumieme mücü heiserie canexeyani, heiserie canipitüanita que mü'ane 'amuyeica yuri ti'erietü Qesusisie.

²⁷ Hicüri quepaü 'aixüa tiyücühüaveni yuhepaüsita. Havaicü püca'yüve. Mericüte que mü'ane 'inüariyaricü catiyüve. Tita mütiyuriene, mücü ti'inüariyari va'atü. Tixaüsietü. Yuri que müti'erie, mücü cani'inüariyaritüni püta. ²⁸ Tame 'ipaü tetenitamaica, teüteri heiserie mecaniupitüarieni yuri memüte'eriecü, sepa yamemücate'uyurienique 'inüari niuquiyari que maine.

29 Mesü Cacaüyari Huriyusixi xeicüa tivacacaüyari. Memücahuriyusixita cativacacaüyari. Hü, memücahuriyusixi canivacacaüyaritüni.
 30 Mericüte, Cacaüyari caniyuxevini. Heiserie nivapitüamücü müme xitequiya 'inüariyari memexeiya, müme yuri memüte'eriecü. Heiserie nivapitüamücüta müme xitequiyacü memüca'inüasie, müme yuri memüte'eriecü.
 31 'Ayumieme nepaine, xüanacüa tetehayeitüa 'inüari niuquiyari xüca yuri tete'erieca. Tixaüsietü. Tepiseiriya püta 'inüari niuquiyari.

4

'Apurahami que mütiuyuri

1 Mericüte que te'utiyuaneni tita 'Apurahami mütiucaxei hepaüsita. Mücü yateva canita'uquiyaritüni hesiena temüyecü. 2 'Ipaü teputiyuane, xüca 'Apurahami heiserie 'up-itüarienique tixaütü mütiuyuricü, caniyüveniqueyu 'aixüa mütiyücühüaveni yuhepaüsita. Masi Cacaüyari hüxie püca'yüve. 3 Que haine 'utüarica xapayari. 'Apurahami yuri tinita'eririeni Cacaüyari, 'ayumieme Cacaüyari heiserie hexeyame nimaicaitüni 'iya, paine. 4 Que mü'ane tixaü mütiyuriene, tita müti'iva 'imiquieri püca'eriva. Peuyevese masi menu'ünicü. 5 Que mü'ane püta 'asiciatuyurienetü yuri müti'eri 'iyasie, müme memücaheyexeiya Cacaüyari que mü'ane heiserie müvapitüasie, mücü heiserie hexeyatü canimarivani yuri müti'eriecü. 6 Ravirita müpaü canaineni tevi que mütiyutemavie, quepaucua

Cacaüyari heiserie hexeyame mimate, sepa tixaü mücatiuyurienique,

7 Mecaniyutemamavieca quepaucua
memüteheuyehüviyarieni

'Inüari que memüte'utisanaxü,

Quepaucua tita 'axa memüte'uyuri
müranucanamieni.

8 Caniyutemavieca mücü tevi,

Ti'aitame xüca 'axa tiyurieneme ca'erieca.

9 Mericüte 'ipaü meteyutemamavie müme xitequiya 'inüariyari memexeya xeicüa. Müme memüca'inüasieta, müpaü mecateyutemamavie. Müpaü teputiyuane, 'Apurahami yuri müti'eriecaicü, 'ayumieme heiserie hexeyatü canimarivacaitüni. 10 Que 'anetü müpaü ti'erivacai.

Xitequiya 'inüariyari rexeiyacai 'ana, pücahexeyacai nusu. Xitequiya 'inüariyari pücahexeyacai, masi püca'inüasievecai. 11 Xitequiya niutanaqui'erieneni 'inüaritüme. Caniuseyumarieni heiserie mupitüariecü yuri tiuta'erieca mexi xitequiya 'inüariyari cahexeyacai. 'Ayumieme yunaitü yuri memüte'erie xitequiya 'inüariyari mecahexeyatü, müme va'uquiyari nayani, müme heiserie mehexeyatü memümarivanicü.

12 Mümeta xitequiya 'inüariyari memexeya va'uquiyari nayani, müme xitequiya 'inüariyari xeicüa memexeya pücatixaü, masi müme yamemütecahuta ta'uquiyari 'Apurahami huyetana yuri que müti'eriecai xitequiya 'inüariyari cahexeyatü.

Yuri ti'eriecacu hesiena que mütiunaquixü tita mütiutaxasie

13 Quepaucua 'Apurahami müpaü mütiutahüavarie, nivemamata, quename hesiena tinaquequecai naitü cuie, 'inüari niuquiyari hexeyatü müpaü pücatiutahüavarie. Heiserie 'upitüarieca püta yuri mütiuta'ericü, müpaü pütiutahüavarie. 14 Xücari müme 'inüari niuquiyarisie memüteviya vahesie tinaquenique, xüanacüa xEICüa yuri tepüte'eriecaqueyu, yacü xEICüa müpaü pütiutahüavarieniqueyu 'iya. 15 'Inüari niuquiyari haxüa pütiyupitüva. 'Inüari niuquiyari caxuavecacu, püca'itisana.

16 'Ayumieme yuri ti'eriecacu müpaü cani'ani, para müpaü mütiyünicü 'iya 'aixüa tiuca'iyaricacu, tita mütitaxatüa müseiriyaricü yunaime nivemama vahesie mieme, müme 'inüari niuquiyarisie memüteviya vahesie mieme xEICüa pücatixaü, masita müme 'Apurahamipaü yuri memüte'erie vahesie mieme. Mücü tanaime canita'uquiyaritüni, 17 que müre'uxa, Ne yumüireme nuivarite va'uquiyari nepümasi'ayeitüa. Cacaüyari huxie yuri pütiuta'eri hesiena, que mü'ane müquite müvaranutanieritüva, que mü'ane mütitahüave tita 'emücatiuve mütinenicü, mücü hesie.

18 Mücü que mücatiyüvecai yuri müti'eriecacü ta'icuevatü, ta'icuevatü yuri tini'eriecaitüni. 'Ayumieme yumüireme nuivarite va'uquiyari nayani, müpaü que mütiutahüavarie, Müya meyupaümetü mecanacünicuni 'anivema. 19 Püca'utaveranaxü yuri ti'erietü, sepa me'erivacai yuvaiyari que mütimüximecai 'esivatücacu xei sienituyari viyari mexeyacaicü, sepa me'erivacai Sara mücayüvecai mütinivenicü. 20 Püca'yuxamuriecai

yücü ticu'erivatü tita Cacaüyari mütitaxatüa hesiena mütinaquequecaicü, mücü hepaüsita, yuri cati'erietü pücahatüa. Masi yuri que müti'eriecai pütürücariyariecai, visi 'ixatatü Cacaüyari. ²¹ Müpaü pütiyumaicai, tita mütitahüavixü 'iya quename yatiyurieniquecai, müpaüta niyüvecaitüni yamütiyurienicü. ²² 'Ayumiemericü heiserie pitüaricame ni'erivacaitüni, yuri müti'eriecaicü.

²³ Que müti'erivacai 'iya, hesiena mieme xecüa pücaraca'utüarie, ²⁴ masi tahesie miemeta müpaü pütü'utüarie. Müpaüta tepüte'erivani tame yuri tete'erietü 'iyasie que mü'ane müquite vasata menucuquetüa Tati'aitüvame Quesusi, mücü hesie. ²⁵ Mücü püyetuiya ta'aurie temaxüricü, panucuquetüarie heiserie temüpütüaricü.

5

Tita temütehxeiya heiserie temüpütüaricü

¹ Mericüte heiserie temüpütüaricü yuri tete'erietü, 'ayumieme 'aixüa tecatenitaxeyani Cacaüyarimatü, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu yatatipitüacacu. ² Mücü yatatipitüacacuta, yuri tete'erietü müpaü teni'itüarieca, Cacaüyari 'aixüa tiniuca'iyarini tahesie mieme. 'Ateputi'u 'iya 'aixüa tiuca'iyaricacu. 'Aixüa tepütetacühüave yuri temüte'eriecü teta'icuevatü Cacaüyari visi mütatixeyanicü. ³ Mücü meta, 'aixüa tepütetacühüave temü'uximatüaricü müpaü tetemaitü, xüca te'uximatüarieca, tete'uca'enivatü tepacüne. ⁴ Xüca tete'uca'enivani, te'inüasietü tepacüne. Xüca te'inüasioca, teyüvavetü tepacüne yuri temüte'eriecacü teta'icuevatü.

⁵ Müpaü teteta'icuevatü xüca yuri tete'erieca, tepücateviyasitüarieni, Cacaüyari ta'iyarisie müthüniyacü tasinaqui'erietü, 'Yari Mütiyupata temupitüarie yatiyuriencacu.

⁶ Cürisituri, quepaucua temuveraranicai cuxi tame, caniumüni tame Cacaüyari temüca'ayexeiya tahesie mieme, tucari 'aixüa mü'ane 'anuyeyacu. ⁷ Hicümüsü haveri mieme xeicüa xevitü pümüniqueyu tevi heiseriemecü yamüticamiesie mieme. Capücaru yuvaüriyaniqueyu 'asita mumünicü tevi 'aixüa mütiuca'iyarisie mieme. ⁸ Masi Cacaüyari 'ipaü tiuyurica masiücüme nayeitüani que mütatinaqui'erie, Cürisitu tahesie mieme mumücü tame 'axa teteyuriecacu cuxi. ⁹ Xuriyayacü heiserie temupitüariécü hicü, masi vaücava mücü pütasitavicueisitüani temücahecariecacü. ¹⁰ Te'eye'uniecacu Cacaüyari nu'aya mumücü, tepupasie 'aixüa temütetaxeiyanicü Cacaüyari matü. 'Ayumieme 'aixüa tetetaxeyatü, masi vaücava tepütavicueisitüarieni 'iya mayeyuricü. ¹¹ Mücü meta, 'aixüa tepütetacühüave Cacaüyari teha'erivatü Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu yamütiuyuricü. Mücü canihücütüni que mü'ane mütasi'upataxü 'aixüa temütetaxeiyanicü.

'Arani Cürisitupaü que mü'ane

¹² Mericüsü tita 'axa müti'ane catiniuneni cuiepa tevi müyuxevicai 'axa mütiuyuricü. 'Axa mütiuyuricü caniumüni. Müpaürita 'ayumieme yunaitü teüteri mecui'itü menacüne, yunaitü 'axa memüte'uyuricü. ¹³ 'Inüari niuquiyari caxuavecacu cuxi, cuiepa memütama 'axa

mepüteyuriecai. Peru 'inüari niuquiyari caxuavecacu, tevisie pücarahüiva 'axa xüca tiuyurieni. ¹⁴ Masi 'Arani meri, 'arique yunaitü Muisexi 'amuyeicacaipai, yunaitü me'uyuitüarieca mepucui, sepa hepaüna 'axa memücate'uyuri, 'Arani ta'aurie mavepaü que mücatiheiseriecai. Mücü 'Arani que mü'ane 'umamieniquecai cani'üquisicayaritüni.

¹⁵ Peru ta'aurie que mürave, müpaüta yaxaicüa tepücate'umiquie. Mücü müyuxevicai ta'aurie mavecü, hipatü mepucui, peru masi vaücava 'aixüa pütiuca'iyari Cacaüyari, masi vaücava mepüte'umiquie, xevitü tevi Qesusi Cürisitütütü 'aixüa tiuca'iyaritü que mütimüiriyaxü 'imiquieri hipame vahesie mieme. ¹⁶ Tita mütivarumi, mücü müpaü püca'ane que mütiuyü quepauca mücü müyuxevicai 'axa mütiuyuri. Heiva 'axa mütiuyuricü, nanutahüiyani 'inüasietü. Masi que mütivarumi müixa ta'aurie me'axüriecu, heiserie mecaniupitüarieni püta. ¹⁷ Yuxevitü ta'aurie mavecü, yunaitü mepuyuitüarie memücü'inicü xeimecü. Masi vaücava müme memüyuvaüriya memitanaqui'erienicü cuini mieme que mütiuca'iyari 'iya, que mütimüiriyaxü yu'imiquieri heiserie vapitüatü, müme me'ayeyuyuritü mepüte'aitani tevi müyuxevi Qesusi Cürisitütütü müpaü mütiuyuricü.

¹⁸ Hicüri 'ayumieme, xevitü ta'aurie mavecü que memüte'anutaxüriya yunaitü teüteri, müpaürita yaxaicüa yunaitü teüteri heiserie mecaniupitüarieni memayeyuyurinicü, xevitü heiseriemecü yamütiuyuricü. ¹⁹ Xevitü tevi yamücatamicieaicü, hipame 'axa teyuruvamete

que mütivarayeitüa, müpaürita yaxaicüa hipame heiserie mehexeiyame nivarayeitüamücü xevitüta yamüticameicaicü.

²⁰ 'Inüari niuquiyariri punua masi yemecü mütitamüirecü ta'aurie que memüte'axürie. Masisüari yemecü tiutamüiriyacu tita 'axa memüte'uyuri, 'anata Cacaüyari masi cuini mieme cuxi 'aixüa pütüuca'iyaricai, ²¹ tita 'axa müti'ane que mütivacuyuitüvacai vacui'itü, müpaürita yaxaicüa Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaritü müvayuitüanicü heiserie vapitüatü, tucari mücaxüve vapitüatü, Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu yativapitüacacu.

6

Que temüte'ucui 'axa temücateyuriecacü, que temüte'ayeyuyuri Cürisitusie teteviyatü

¹ Mericüte que te'utiyuaneniri. Capüca müpaü 'axa teteyurietü tetahayevani, 'iya masi cuini mieme 'aixüa mütiuca'iyarinicü. ² Pücatixaüsietü. Tameri temucui para 'axa temücateyuriecacü, queri tete'ayeyuyurini müpaü teteyurietü. ³ Capüca 'asixecatemate, tame quetapaümetü temuca'üyarie Cürisitu Qesusisie temüteviyanicü, tame tecanica'üyarieni hepaüna temücuinicü. ⁴ Ayumieme hamatüana tepucateuquiexüa müpaü tete'uca'üyarieca temücuinicü, para yaxaicüa hepaüna temu'uvanicü te'utihecuaritarieme que temüteyurie te'ayeyuyuritü tameta, müpaüta Cürisitu manucuquepaü müquite vasata ta'uquiyari visi mü'ane 'enucuquetüaca.

⁵ Quepaucua hepaüna temucui hamatüana tecanitaxevire. 'Ayumieme masisüari hepaünata

tenanucu'uicuni. ⁶ 'Ipaü tepütemate, que temü'anenecai matüaripai, tecaniucui'iva hamatüana curuxisie, müca'unarienicü tita 'axa temüte'uyuri tavaiyarisie, tavori vaüriyarica temücate'uximayacacü tita 'axa müti'anesie mieme. ⁷ Que mü'ane mümüqui, mücü heiserie pexeiya 'axa mücatiyurienenicü. ⁸ Tame Cürisitumatü temucuicü, 'ayumieme yuri teteni'erieca hamatüana tepayeyuyurini. ⁹ Müpaü tepütemate, Cürisitu müquite vasata 'anucuqueca hutarieca pücamüni. Pücaüve mücuyuitüarienicü mumünicü. ¹⁰ Que mütiumü, tita 'axa müti'ane hepaüsita caniumüni xei mieme. Que mürayeyuri, Cacaüyarisie mieme canayeyurini. ¹¹ Xemeta yaxaicüa müquite xequeneyu'erieca 'axa xemücateyuriecacü, xe'ayeyuyurime püta xequeneyu'erieca Cacaüyarisie mieme, Tati'aitüvame Cürisitu Qesusisie xeteviyatü.

¹² 'Ayumieme xevaiyari mumüximesie xe'u'uvatü, xepücacuyuitüarieni 'axa xemüteyuriecacü yaxemütecahunicü que mütiucahive'erie xevaiyari. ¹³ Xepüca'iyetuaniri yuvaiyari para cümana 'axa xemüteyuriecacü heiseriemecü yaxecatecahutü. Masisü müme memanutanenierixü müquite vasata vahepaü xeyüatü, xequeneyuyetuaca Cacaüyari müxecuyuitüirienicü xevaiyari, heiseriemecü yatiyurienetü. ¹⁴ Xepücaüvaveni xemücuyuitüarienicü 'axa xemüteyuriecacü. Xepücaüa 'inüari niuquiyari mütixe'aitüacü. Que mü'ane 'aixüa mütiuca'iyari mütixe'aitüacü püta xecaniyüaca.

Que temüte'uximaya tita mütiheiserie sie mieme

¹⁵ Qesü 'aneni. 'Inüari niuquiyari mücatati'aitüacü, que mü'ane 'aixüa mütiuca'iyari püta mütati'aitüacü, 'ayumieme 'axa teteyurieca. Pücatixaüsietü. ¹⁶ Capüca 'asixecatemate, que mü'anesüa xemüyuyetua xemüte'uximayacacü 'iyasie mieme yaxemütecahunicü que maine, vaüriyarica te'uximayatamete xepühüme que mü'anesie mieme yaxemütecahu que maine. Xüca tita 'axa müti'anesie mieme xete'uximayaca, xecanicuicuni. Me xüca xete'uximayaca yaxetecahutü Cacaüyari que maine, heiserie xehexeyatü xecanacünicuni. ¹⁷ Pamüpariyusi nepipitüa Cacaüyari, sepa tita 'axa müti'anesie mieme xemüte'uximayacai, yu'iyaricü yaxetecahutü xenacüne que xemüteyetuiriyarie yaxete'üquitüarietü. ¹⁸ Xe'utixünarieca 'axa xemücateyuriecacü, tita mütiheiserie sie mieme xete'uximayatü xenacüne. ¹⁹ Tevipaü nepüticuxata xemüveraranicü teüteri vahepaü xete'u'iyaritü. Xepüyuyetuacai xevaiyari müti'uximayacacü tita mücati'itiyasie mieme tita 'inüari mütisanasie mieme, 'inüari xemütisananicü. Hicürita yaxaicüa xequeneyuyetua xevaiyari müti'uximayacacü tita mütiheiserie sie mieme, 'iyasie mieme xemüpasienicü.

²⁰ Quepaucua tita 'axa müti'anesie mieme xemüte'uximayacai, xepuxüxünicai tita mütiheiserie hepaüsita. ²¹ Que xete'utixuxuaverecai 'ana. Hicü xepüyuteteviya mücü hepaüsita. Que mü'ane müpaü mütiyuriene, mücü müquitü canayeimücü. ²² Hicü püta xe'utixünarieca 'axa xemücateyuriecacü, Cacaüyarisie mieme

xete'uximayatü, 'ayumieme xepütixuxuavere xemüpasienicü 'iyasie mieme. Que mü'ane müpaü mütiyuriene, mücü tucari mücaxüve hexeyatü canayeimücü. ²³ Camüsü, que mü'ane 'axa mütiuyuri, mücü müyacü 'apürapiniyarieni, masi Cacaüyari que mütatimicua, mücü tucari mücaxüve catanimicuacamücü Tati'aitüvame Cürisitu Qesusisie teteviyacacu.

7

Memüneneüque vahesie que mütimasiücü 'üquisica

¹ Ne'ivamarixi, xeme xemütemate que mütitita 'inüari niuquiyari, nepütixetaxatüaniqueyu. Capüca 'asixecatemate, 'inüari niuquiyari püti'aitüa tevi mexi 'ayeyuri xeicüa. ² 'Inüari niuquiyari que maine, peuyevese 'uca mürecacüna yücünasie mütiyianicü mexi 'ayeyuri 'iya. Xüca cünaya 'umüni, puxünixü, 'inüari niuquiyari racüna müxata 'asipücahaine hepaüsitana. ³ Mericüte, xüca xeime 'uquisie tiviyani mexi cünaya 'ayeyuri, 'uca micumaüva que mü'ane mücayücüna canitaterüvariemücü. Mesü xüca 'umüni cünaya, puxünarie, 'inüari niuquiyari 'asica hainecacuri hepaüsitana. 'Ana xüca xeime 'uquisie tiviyani, 'uca micumaüva que mü'ane mücayücüna pücahücütüni.

⁴ Müpaüta yaxaicüa xeme ne'ivama, Cürisitu yuvaiyarisie mumiericü, xemeta xeniucui'iva 'inüari niuquiyari 'asimücahainenicü xehepaüsita. 'Ayumieme xeimesie xepüteviya, que mü'ane müquite vasata manucuquesie, Cacaüyarisie mieme temütixuxuaverenicü. ⁵ Quepauca teüteri vahepaü temüte'u'iyaricai, 'axa que

temüteyuriecäi tetetacahive'erietü, tavaiyari niucuyuitüarivacaitüni, 'inüari niuquiyari yataticuyuitüvacacu. 'Ayumieme teniucuiñi que temüte'utixuxuaverecai. ⁶ Hicüri tenixüxünini, 'inüari niuquiyari 'asipücahaine tahepaüsita temucuicü tita mütativiyacai mücatasiviyacüri. 'Ayumiemerücü hecuamecü 'Iyari que maine teteni'uximayaca, 'utüarica ye'imecü que müti'eniürüücü püta tepücate'uximaya.

Tita 'axa müti'ane nehesie que mütiyeca

⁷ Queri te'utiyaneni. Capüca 'inüari niuquiyari 'axa 'ane. Pücatixaüsietü. Masi xüca 'inüari niuquiyari caxuavenique, ne nepücaretimaniqueyu 'axa que nemütiyuriene. Hive'erica nepücahetimaniqueyu xüca 'inüari niuquiyari müpaü ca'anuyünenique, Pepücati'acahive'erieca. ⁸ 'Aisicayari muxuavecaicü, tita 'axa nemütiuyuri nisutüani nesicuyuitüvatü para naimecü nemütinecahive'eriecacü. Xüca 'inüari niuquiyari 'umavenique, tita 'axa müti'ane pümüquiniyeyu. ⁹ Nesü heiva 'inüari niuquiyari necahexeyatü 'anepuyeicacai. Quepaucua 'aisica münesi'u'axixü, tita 'axa nemütiyurienecai nanutaniere. Neri neniumüni. ¹⁰ Mücü 'aisica münesi'anutanieritüaniquecai, que nemütitaxei, mücü pünesi'umi püta. ¹¹ Peru 'aisica muxuavecaicü, tita 'axa nemütiuyuri nisutüani neti'irüviyatü, mücü 'aisicacü pünesi'umi.

¹² 'Ayumieme 'inüari niuquiyari Cacaüyarisüa canimiemetüni, 'aisicata hesüana pümieme, püheiserie, 'aixüa pü'ane. ¹³ Mericüte, mücü 'aixüa mü'ane tihücü tita münetiumie. Pücatixaüsietü. Masiri, para mümasiücünicü 'axa que müti'ane,

tita 'axa nemütiuyuri pünesi'umi, 'icuyitüvatü tita 'aixüa müti'ane. 'Ayumieme 'aisica muxuavecaicü, cuini mieme 'axa 'anetü nayani tita 'axa nemütiuyuri.

14 Tame tepütemate, 'inüari niuquiyari 'iyarisie pümieme. Ne püta teüteri vahepaü nepütiuca'iyari xeicüa. Tita 'axa müti'ane pünesi'unanai. 15 Nepüca'imate tita nemütiyuriene. Tita münetinaque yanepücatiyuriene, masi tita nemüti'luxie yanepütiyuriene. 16 Hicü mericü, xüca tita mücanetinaque yanetiuriene, 'ayumieme 'aixüa nepütixeiya 'inüari niuquiyari, quename 'aixüa 'ane ne'utaitü. 17 Hicü neri nepücahücü que mü'ane müpaü mütiyuriene, masi tita 'axa müti'ane nehesie mütiyeca, mücü yapütiyuriene. 18 Ne nepütimate, nehesie tita 'aixüa müti'ane mücatiyea, teüteri vahepaü que nemütiuca'iyari. 'Aixüa nepütiyurieneniqueyu peru nepünetexie 'aixüa que nemütiyurieniqueyu. 19 'Aixüa que nemütiyurieniqueyu, müpaü nepücatiyuriene. Masi 'axa que nemücatiyurieniqueyu, müpaü püta nepütiyuriene. 20 Mericüte xüca yanetiuriene que mücanetinaque, neri müpaü nepücatiyuriene, tita 'axa müti'ane nehesie mütiyeca püta yapütiyuriene.

21 'Ipaü nepüretima 'inüari hepaüsita, quepaucua nemünevaüriya 'aixüa nemütiyurienicü, tita 'axa müti'ane nehesie 'apuve. 22 Que nemütinemat ne'iyarisie, nepünetemavi Cacaüyari 'inüarieya hepaüsita, 23 peru 'inüari yücü 'aneme nepüxeiya nevaiyarisie tivyame. Mücü 'inüari, que nemütinemat 'inüariyimatü mepuyucitüve.

Mücü 'inüari 'axa mü'ane nevaiyarisie mütiviya pünesi'uvi.

²⁴ Ne xüa 'ui nepü'uximatüarie. Quepai pünesitavicueisitüani 'icü caxari que mütiumü.

²⁵ Pamüpariyusi nepipitüa Cacaüyari, Qesusi Cürisitu mütati'aitüvame nesipareviecacu. 'Ayumiemi, que nemütinemate, nepüti'uximaya Cacaüyari 'inüariyasie mieme, teüteri vahepaü que nemütiuca'iyari püta, nepüti'uximaya 'inüari 'axa mü'anesie mieme.

8

Que temüte'ayeyuyuri 'Iyarisie teteviyatü

¹ 'Ayumieme hicürixüa müme Cürisitu Qesusisie memüteviya mepüca'anutaxüriyaniri, müme 'amemüca'u'uva teüteri vahepaü mete'u'iyaritü, 'Iyari püta que maine 'amemu'uva. ² Mücü 'inüari cümana 'Iyari tucari mipitüa que mü'ane Cürisitu Qesusisie mütiviya, mücü pünesi'uxünaxü, mücanesicuyuitüvanicü mücü 'inüari cümana 'axa nemütiyurienecai, cümana nemumü. ³ 'Inüari niuquiyari que mücatiyüvecai, que mütiveranicai temüteütericü, Cacaüyari püta nenutahüani tita 'axa müti'ane que memüteyurie teüteri vahepaü mete'u'iyaritü. Nenutahüani yunive heyenü'aca teüteri 'axa memüteyuruva vahepaü 'aneme, heiyenü'aca tita 'axa müti'ane hepaüsita. ⁴ Müpaü catiniuyurieni, tita mütiheiserie 'inüari niuquiyari que maine maye'atüarienicü tahesie, tame 'atemüca'u'uva teüteri vahepaü tete'u'iyaritü, 'Iyari püta que maine 'amemu'uva tahesie.

⁵ Müme teüteri vahepaü mete'u'iyaritü 'amemu'uva, müme teüteri vahepaü

mepüteyumate. Müme 'Iyari püta que maine 'amemu'uva, müme 'Iyaripaü mepüteyumate. ⁶ Xüca teüteri vahepaü tiyumaica, canimümücü. Xüca 'Iyaripaü tiyumaica, canayeyuricamücü, yu'iyarisie püca'uximatüarieca. ⁷ Que mü'ane teüteri vahepaü mütiyumate, мүcü Cacaüyari cani'uxieca. Yapücatiecamie Cacaüyari 'inüarieyasie, ni müpaü püca'yüve. ⁸ Müme teüteri vahepaü memüte'u'iyari, müme 'asimepüca'yüvave para Cacaüyari münaqui'acacü.

⁹ Xemerü teüteri vahepaü xepücate'u'iyari. 'Iyarisie püta xepüteviya, xücate Cacaüyari 'Iyarieya xehesie yecani. Xüca xevitü Cürisitu 'Iyarieya cahexeiyani, мүcü Cürisitusüa pücamieme. ¹⁰ Xüca Cürisitu xehesie tiviyani, xevaiyari canimüquini 'axa xemüte'uyuricü, xe'iyari masi canayeyurini heiserie xemupitüariecü. ¹¹ Que mü'ane menucuquetüa Qesusi müquite vasata, мүcü 'Iyarieya xüca xehesie yecani, que mü'ane menucuquetüa Cürisitu Qesusi müquite vasata, мүcütütü canenutanieritüamücü xevaiyari cuicui'ime, 'Iyarieya xehesie mütiyecä yatiyurienecacu.

¹² 'Ayumieme ne'ivama, tixaütü püreuyevese yatemüteyuriecacü. Peru pücaheuyevese teüteri vahepaü temyüacacü que memüte'u'iyari, 'ate'u'uvatü teüteri que memüte'u'iyari. ¹³ Xüca 'axe'u'uvani teüteri que memüte'u'iyari, xepücuini. 'Iyari xepareviecacu xüca xe'imieni tita yuvaiyarisie mütiyuriene tevi, xenayeyuyuricacuni.

¹⁴ Queyupaümeme Cacaüyari 'Iyarieya

müvaravitücü, müme Cacaüyari nive-
 mama mecanihümetüni. ¹⁵ Xeme 'iyari
 xepüca'utanaqui'erie vaüriyarica xemüte'uximaya
 hesiena mieme, tavari xemümamacacü.
 Xenitanaqui'erieni 'Iyari Cacaüyari nivemama
 müxe'ayeitüa püta. Mücüsie teteviyatü müpaü
 tepüte'uhiva, Quemasi, 'uquiyari. ¹⁶ Mücü
 'Iyari ta'iyarimatü 'axeicüa mepütehecüata
 quenama Cacaüyari türiyamama tehüme. ¹⁷ Xüca
 tetüriyamamatüni, tixaütü tahesie pütinaqueni.
 Tita Cacaüyari mütatimini tahesie pütinaqueni,
 Cürisitusie que mütinaquenita, xücate hamatüana
 tete'ucuine, hamatüanatarı visi te'anenetü
 temayeitüarienicü.

¹⁸ 'Ipaü nepüticu'eriva, que temütecuine hicü,
 mücü tixaütü catihücütüme tepü'erieca quepaucua
 temüxeisitüarieni visi que müti'ane 'uxa'a varie.
¹⁹ Naitü mütiunetüari püta'icueva Cacaüyari
 nivemama memasiücütü memacü necü, cui
 vaxeyiamütü. ²⁰ Tita mütiunetüari xüanacüa que
 mürayeitüari, müpaü mütiyuvaüriyacaicü müpaü
 pücatiuyü. Que mü'ane müpaü 'aneme meyeitüa
 yamütiuyuricü püta puyü. Ta'icuevatü xEICÜA
 yuri tini'erieca. ²¹ Tita mütiunetüari 'ayumieme
 püxünarieni, tita mütipünive müca'l'aitüacacüri,
 masi Cacaüyari türiyamama visi memü'anene
 vahepaü xünitü mayanicü. ²² Müpaü tepütemate,
 naitü mütiunetüari 'axeicüa ma'aiva, 'axeicüa
 müticuine hicüque. ²³ Mücü meta, tameta 'Iyari
 temexeiya tita 'umüramiesie timiemetüme,
 siepüre tataüta tena'aivani teta'icuevatü
 Cacaüyari nivemama temacü necü quepaucua
 tavaiyari müxünarieni. ²⁴ Müpaü yuri tete'erietü

teteta'icuevatü teputavicueisitüari. Peru xüca 'ixeiya tita müticuevie, masi püca'icuevieri. Queri ticuevieca tita mütixeiya. ²⁵ Perusü xüca te'icuevieca tita temücatexeiya, tenita'icuevani tete'uca'enivatü.

²⁶ Müpaürita yaxeicüa 'Iyari pütasiparevi que temüteverarani. 'Asitepücatemate tita temüte'itavavirieni que müreuyevese. Mücü 'Iyari masi tahesie mieme nitavavirivani Cacaüyari, ha'aivatü niuquiyari que mücatixuave. ²⁷ Que mü'ane ta'iyari müta'inüata, mücü catinimaica que müticu'eriva 'Iyari, 'iya mitavavirivacü Cacaüyari que mütinaque, müme Cacaüyarisie mieme memupasie vahesie mieme.

Yemecü que temütehe'iva naim

²⁸ Tame müpaü tecatenimaica, müme meminaqui'erie Cacaüyari, 'iya nivaparevieca, naim ticuyuitüvatü para 'aixüa memü'itüarienicü müme memuta'inieri, 'iya que mütiyuriemücücai meripai. ²⁹ Müme meripai müvamaicai, müme nu'ayapaü me'aneneme püvarayeitüamücücai meripai, 'iya yumüireme 'ivamarixi vamasica mayanicü. ³⁰ Müme meripai müya me'aneneme müvarayeitüamücücai, müme nivaruta'inieni. Müme müvaruta'inie, heiserie nivarupitüani. Müme heiserie müvarupitüa, visi me'aneneme nivarayeitüani.

³¹ Queri te'utiyaneni xüca müpaü 'aneni. Xüca Cacaüyari tasinaqui'erieca, quepai pütasi'uxive'erieca. ³² Que mü'ane yunive müca'utavicueisitüa, miyetua püta tanaime tahesie mieme, 'iya xüari hamatüana naim

pütatiminita. ³³ Quepai püvaxanetani müme Cacaüyari müvaranuyexei. Cacaüyari canihücütüni que mü'ane heiserie müvarupitüa. ³⁴ Quepairi püvaranutaxürieni. Cürisitu Qesusi canihücütüni que mü'ane mumü, que mü'ane masi manucuque, que mü'ane Cacaüyari serieta macaca, que mü'aneta tahesie mieme mitavaviriva. ³⁵ Quepai pütasipata Cürisitu mücatasinaqui'eriecacü. Xüca te'uximatüarieca, xüca tesaipünarieca, xüca te'utaveiyarieni, xüca teheuhacacuicuni, xüca temamaveni, xüca te'ucueriva'itüarieni, xüca tecui'ivarümeni, mücü naitü que tiyüve. ³⁶ Que müre'uxa,

Taheyemecü tepücüi'iva 'ahesüa temümiemetecü.

Muxasi memücüi'ivanipaü teni'erivani.

³⁷ Sepasü naime, cuini mieme tecatene'ivani 'icü naime 'iya mütasinaqui'erie yatatipitüacacu.

³⁸ Ne müpaü nepütinemate, sepa temücuini sepa temayeyuyurini, sepa niuqui tuayamete sepa te'aitamete memüyüaca, sepa tita hicü mütimieme sepa tita 'uxa'a mütimieme, sepa memütürücavi, ³⁹ sepa müreutiteva sepa müreucateva, sepa que mütitita que 'anetü mütiunetüari, mücü püca'yüveni mütasipata Cacaüyari mücatasinaqui'eriecacü, Cürisitu Qesusi mütati'aitüvame que mütatinaqui'erie.

9

'Ixaherisixi que memüte'anayexeyari

¹ Yuri nepaine Cürisitusie netiviyatü. Nepücati'itava, ne'iyari nehamatü yatini-hecüatani 'Iyari Mütiyupatasie netiviyacacu.

² Müpaü nepaine, yemecü nepünehieverie,

ne'iyarisie nepüticuine necatihayevatü.
³ Nemeuyehüiyaniqueyu Cürisitusie necativiyatü
 nemayanicü, ne'ivama vahesie mieme, müme
 memünemarema que memüte'utinunuiwa, müme
 vahesie mieme. ⁴ Müme mecani'ixaherisixitüni.
 Müme Cacaüyari nivemama mepayeitüari,
 visi ti'aneme mepüte'upitüari, tütatute
 mepupitüari, 'inüari niuquiyari mepupitüari,
 Cacaüyarisie mieme 'uximayasica mepexeiya,
 mepüte'utahüavari que memütemiquieniquecai.
⁵ Ta'uquiyarima mepüva'uquiyarima, vasatata
 canimiemetüni que mü'ane heiserie mupitüarie
 Cürisitutütü, que mütiunuivaxü. 'Iya nai ti'aitame
 Cacaüyari canihücütüni. 'Aixüa quetixasivani
 yuheyemecü. Müpaü xEICÜa pÜ'ane.

⁶ Perusü Cacaüyari niuquieya pücajutatexie,
 müpaü pÜca'ane. Yunaitü 'Ixaherisie memüyecü,
 müme mepüca'ixaherisixi. ⁷ 'Aurahamisie
 memüyecücü xEICÜa, yunaitü mepücatüriyamama.
 Masi müpaü paine, 'Isahaquisie memüyecüne,
 müme 'anivema mecanitaterüvariecuni. ⁸ 'Ipaü
 cani'aneni, türi vaiyarieyasie memüyecü,
 müme Cacaüyari türiyamama mepücahüme,
 masisü müme memutinunuivaxü Cacaüyari
 que mütitahüavixü mütiminiquecai, mümetütü
 nivemama mepütaterüvari. ⁹ Catinitahüave
 que mütiminiquecai müpaü haitü, 'Epaucua
 nepayeneni. 'Ana Sara yunive pexeyaniri.

¹⁰ Mücürita, 'ana Xevecasie yamepüte'inüaricai
 türi, ta'uquiyari 'Isahaqui muyuxevicai
 va'uquiyaritücacu. ¹¹ Mecatinunuivavecacu
 cuxi, tita 'aixüa müti'ane tita 'axa müti'ane
 mepücateyurievavecai cuxi para müseiriyaricü

tita Cacaüyari mütiyuriemücücai que mütiwaranuyeteüxixü, ¹² que mü'ane müvaruta'inie yatiyurienetü, sepa tevi que mütiyurienecai. 'Ana Xeveca müpaü pütiutahüavari, Masicaya catini'uximayacamücü yumutasie mieme, ¹³ que müre'uxa, Nepinaqui'eriecai Cacuvu, 'Eshu püta nepu'uxiecai.

¹⁴ Mericüte, que te'utiyaneni. Cacaüyari que mücatiheiserie pücatiyuriene. Pücatixaüsietü. ¹⁵ Müpaüri pütitahüavixü Muisexi, Nepinenimaya que mü'ane nemünenimayatamücü, nepi'üviya que mü'ane nemü'üviyamücü. ¹⁶ 'Ayumieme sepasü xevitü yamütiyuvaüriya yamütiunanausa, Cacaüyari mütiyucanenimaya canihücütüni que mü'ane müpaü müyüane. ¹⁷ 'Utüarica niuquiyari müpaü püticühüave Parahuni, 'Ayumieme nepümasi'anucuquetüa, 'ahesie nemütihecüatanicü que nemütitürücaüye, naisari cuiepa nemücuxasivanicü que mü'ane nemühücü. ¹⁸ 'Ayumieme caninenimayaca que mü'ane münenimayatamücü, se'ime nayeitüani que mü'ane se'ime mayeitüamücü.

¹⁹ Süricü müpaü pepüneticühüaveni, Mericüte, titayaricuta tiniuquixie cuxi. Quepai pi'uxive'erieca tita mütiyuriemücü 'iya. ²⁰ Neuxei, 'ecüsüari que pepüpaicü pemita'eiyanicü Cacaüyari. Tita mütiuveviya que ticühüaveni 'ivevivame, Titayari 'ipaü ne'aneme penetiutavevi, 'utaitü. ²¹ Camü 'ivevame heiserie carexeiya haxu hepaüsita, xei tapuriyaricü mütitivevienicü xeime xari visi mürapiyacacü, xeimeta 'axa mürapiyacacü.

22 Sepa Cacaüyari masiücüme mayeitüamücü que mütih'a, titahecüatamütü que mütitürücaüye, quesü yüni xüca cui tiuca'enivatü 'inevieni paüri mühecarieni müha'arisie müca'unarienicü.

23 Müpaü pütuyuri mütihecüatanicü vaücavamecü visi que müti'ane, visi 'aneme 'ayeitüatü paüri münenimaya, meripai micuha'aritüa visi 'anetü mayanicü.

24 Tamesü tecanühümetüni. Pütasi'uta'inie, Huriyusixi vasata xEICÜA pücatixaü, masi memücahuriyusixi vasatata pütasi'uta'inie.

25 Que maine Huxeya xapayarisie, Müme memücaneteüterimatücai, neteüterima nepütivataterüva.

'Iya mücanaqui'erivacai, münaqui'eriva nepütitaterüva.

26 Haque müpaü memütetahüavarie, Xepücaneteüterima,

Mana Cacaüyari mayeyuri nivemama mepütaterüvarieni.

27 Quisariyaxita müpaü tiniuhiva 'Ixaheri hepaüsita, Sepanetü 'Ixaheri xiüyarimama hara-marasie mieme xiecaripaü memüyupaümenique, hipatü xEICÜA mecanitavicueisitüariecuni.

28 Heye'atüatü yuniuqui, 'imexütüatü yacatiniyuriemücü Ti'aitame cuiepa. 29 Meripai que maineaita Quisariyaxi,

Que mü'ane yumüireme mütiva'aitüvame Xüca catasi'ucu'eiririenique tatüriyama, Surumatari vahepaü tecani'itüarieniqueyu, Cumuxatari vahepaü tepü'aneneniqueyu.

*Huriyusixi teüteriyari que memüteheiyehüva ni-
uqui 'aixüa manuyüne*

30 Mericüte, que te'utiyuaneni. Müme memücahuriyusixi memücayumexüitüacai heiserie memexeianicü, müme heiserie mecaniupitüarieni. Heiserie mepexeiya yuri memüte'eriecü. 31 'Ixaherisixi püta memüyumexüitüacai heiserie memexeianicü 'inüari niuquiyarisie mieme, müme mepüca'aye'axüa 'inüari niuquiyarisie. 32 Titayariri. Yuri mepücate'eriecai, masi que memüteyuriecäi mepüyumexüitüacai. 'Ayumieme mepüca'aye'axüa. Meputi'ücamürixü tete mürati'ücamüritüresie, 33 que müre'uxa, Camü Siyunisie nepicaye tete mürati'ücamüritüre, Tete cümana memüti'ücamürique. Que mü'ane yuri müti'erie 'iyasie pücajuteviyani.

10

1 Ne'ivama, ne'iyaricü 'ipaü nepüreixeiyaniqueyu, 'ipaü nepütivaviri Cacaüyari müme vahesie mieme, memütavicueisitüarienicü. 2 Netinihecüatani cuini mieme Cacaüyarisie mieme que memüteyumexüitüa, masi 'aixüa metemaitü mepücajumexüitüa. 3 'Asimepücatemate heiserie que mütiyupitüva Cacaüyari. Yücümana püta mepütecuvautüve heiserie que memütēyupitüanicü. 'Ayumieme yamepücatecahu Cacaüyari que maine, heiserie müvapitüanicü. 4 Cürisitu nitaparitüani 'inüari niuquiyari, yunaitü yuri memüte'erie heiserie memüpitüarienicü. 5 Muiseixiri müpaü tiniu'utüani, 'inüari niuquiyaricü heiserie que mürexiya xatatü, müpaü 'utaitü, Que mü'ane tevi müpaü mütiyurieni, mücü canayeyuricamücü cümana. 6 Peru yuri

müti'eriecü heiserie que mürexeiya, 'ipaü püta paine, 'Aiyarisie müpaü pepücati'acühüaveni, quepai taheima peutimieni pe'utaitü, Cürisitu manacavitünicü peticu'erivatü, ⁷ quepai peucamieni meucatevasie pe'utaitü nusu, Cürisitu manativitünicü müquite vasata peticu'erivatü. ⁸ Masi que haine. Niuquiyari canehuraniri 'atenisie 'aiyarisie. Tita temütecuxata yuri que müti'erie hepaüsita, mücü canihücütüni. ⁹ Müpaü paine, xüca 'atenicü peti'ahecüatüaca Quesusisie petiviyatü Ti'aitame que mütihücü, xüca 'aiyarcü yuri peti'erieca quename Cacaüyari henucuquetüa müquite vasata, pecanitavicueisitüariemücü. ¹⁰ Yu'iyarcü tevi yuri püti'erie heiserie müpitüarienicü. Yutenicü pütiyuhecüatüa mütavicueisitüarienicü.

¹¹ 'Ipaü paine 'utüarica xapayari, Yunaitü hesiena yuri memüte'erie mepücajuteteviyani. ¹² Huriyusixi Cüriyecusixi yücü mepüca'anene. Yunaima Tiva'aitüvame caniyuxevini, cui pütivamicua yunaitü memitahüave. ¹³ Yunaitü memitahüaveni Ti'aitame mepütavicueisitüarieni. ¹⁴ Mericüte, que mü'anesie yuri memücate'uta'erie que mete'ihüaveni. Quepaü yuri meteta'erieni que mü'anesie 'asimemücatehetimaivave hepaüsitana. Quepaü metehetimani xüca 'umaveni que mü'ane mütivacuxaxatüvani. ¹⁵ Quepaü metecuxatani xüca mecaheutanü'ariexüani. Que müre'uxa, Müme memütecuxata que mücati'uximatüarieca yu'iyarisie, niuqui 'aixüa manuyüne memütecuxata, visi que 'aneneni vaqueiya.

¹⁶ Masi yunaitü yamepücatecacü niuqui 'aixüa

manuyüne que maine. Quisariyaxi müpaü paine,
Ti'aitame, quepai yuri tita'eririe tita mütiu'enie
yatetecuxatacacu tame. ¹⁷ Tita mütiu'enie
mi'axixücü, 'ayumieme tevi yuri pütiuta'erie.
Müpaü catini'enani, tita müticuxasiva Cürisitu
hepaüsita mi'axixücü.

¹⁸ Masisü müpaü nepaine, mete'u'enana 'acu.
Camüsü,
Naisarie cuiepa peutayeixüa vaniuqui,
Cuie manunierapai neta'axüani vaxasica.

¹⁹ Mericüte, müpaü nepaineta, Süricü 'Ixaherisixi
yamecatehetima 'acu. Mericüsü Muisexi meri
'ipaü paine,
Xe'ütesacame nepüxe'ayeitüani xemüvatesanicü
Müme xei nuivariyari memücahüme.
Xevahecame teüteri 'asimemücatemaivave
nepüxe'ayeitüani.

²⁰ 'Arique Quisariyaxi camatü 'ipaü paine,
Müme memücanesicuvautüvecai mepünesi'utaxei.
Müme nehepaüsita memücatecu'ivavacai,
Vahüxie nemasiücütü nenayani.

²¹ Müpaüta naineni 'Ixaherisixi vahepaüsita,
Tucaricü nemama nepeutasera teüteri
yamemücatecahu memü'uxiva'a vahepa.

11

Hipatü 'Ixaherisixi que memüteyuhayevani

¹ Mericüsü 'ayumieme 'ipaü nepaine, Cacaüyari
tivarutixani'erie yuteüterima. Pücatixaüsietü. Neri
'Ixaherisixi necanixevitütüni. 'Apurahamisie
nepüyetüa, Venicamini nuivarieyasie nepümieme.

² Cacaüyari pücavarutixani'erie yuteüterima
meripai müvamaicai. Mesü 'asixecatemate

que maine 'utüarica xapayari 'Eriyaxi xatatü. Mücü nitavavirieni Cacaüyari 'Ixaherisixi vahepaüsita, müpaü 'utaitü, ³ Neuxei Ti'aitame, mepüvarucui müme memütecuxatacai 'ahesie mieme. Mepica'unaxüa haque 'amavari müratimemierivasie. Ne nexaüta nepünehayeva, mepünesicuvautüve memünesimienicü. ⁴ Peru Cacaüyari que tita'eitütü. 'Ipaüsietü, Nehesie mieme 'atahuta miriyari nepüvatiyasa 'uquisi, Vahari hüxie memücacatunuma'uivave. ⁵ Müpaüri yaxaicüa hicüta mepüyuhayevaxü hipatü memanayexeyarie 'aixüa que mütiuca'iyari 'iya. ⁶ Camü 'aixüa mütiuca'iyaricü mepanayexeyari, tixaütü memüte'uyuricü mepüca'anayexeyari. Mesü, 'aixüa que mütiuca'iyari, xüca tixaütü meteyurieca me'anayexeyarienique, mücü püta 'aixüa pücatiuca'iyariniqueyu. Xücateri me'anayexeyarienique tixaütü memüte'uyuricü, 'aixüa tiuca'iyaritü püccavarayanayexeyaqueuey. Mesü, que memüte'uyurie, xüca 'aixüa tiuca'iyaritü varanayexeyaqueue, müme püta tixaütü mepücateyurieniqueyu.

⁷ Queteri 'aneni. 'Ixaherisixi mepücaheitaxei tita memütecuvautüvecal. Müme memanayexeyarie meneitaxeyia püta. Hipatü müme mesese'itü men-acüne, ⁸ que müre'uxa, Cacaüyari 'iyari müyü'üraxie nivarupitüani, Hüxi tivarupitüa cümana memücaheunenierenicü, Naca tivarupitüa cümana memücaheu'enanacacü Hicüque.

⁹ Ravirita müpaü paine, Mexasie quepaucua memüte'apica,

'Ipari que'ayani, viniyari que'ayani vahesie
mieme,

Meque'utiquetamürixüani muva.

'Amemüte'apinepaü mequete'epinirieni.

¹⁰ Vahüxi que'acüpire memücaheunenierenicü.

Me'anacatutusitü meque'acüne yuheyemecü.

Memücahuriyusixi que memütetavicueisitüarieni

¹¹ Mericüsü nepaine, metiquetamürixüaca
mecatehecaxüri yuheyemecü. Pücatixaüsietü.
Masi ta'aurie memaxüricü müme, müme
memücahuriyusixi mepütavicueisitüarieni,
Huriyusixi memü'ütesanicü. ¹² Ta'aurie

memaxüricü cuiepa memütama vaüca que
memüte'upitüarie, müme memüyutexiecü
memücahuriyusixi vaüca que memüte'upitüarie,
camü masi vaücava mecatepitüarieni cuxi
quepaucua memaye'axüani Huriyusixi.

¹³ Ne müpaü nepütixecühüave xeme
xemücahuriyusixi, ne que nemürenü'arie
memücahuriyusixi vahesüa, 'aixüa nepaine
nehürütüarica hepaüsita, ¹⁴ siparasü xüca
neyüveni nemüva'ütesatüanicü ne'ivamarixi,
siparasü xüca nevataavicueisitüani hipame müme.

¹⁵ Müme memüxani'erivacü, cuiepa memütama
meniupasieni 'aixüa memütexeyarienicü.
Masi vaücava cuxi catiyüni quepaucua
memünaqui'erivani. Xüari cuiepa memütama
'ayumieme mepanutaneniereni müquite vasata.

¹⁶ Hecame mavariyari xüca Cacaüyarisie mieme
'upasieni, naitü yacatinipasiemücü. Nanayari
xüca Cacaüyarisie mieme 'upasieni, mamateyata
canipasiemücü.

17 Hicü hipatü mamateya menanumurixüani, 'ecü huriva yeutanaca pehöcütütü vasata peni-ucaquerieni huriva cüeyari nanayasie mieme hayari que müracacapaü pe'ietü pemayanicü vahepaü. 18 'Ayumieme pepücavatave'erieca mamateya. Xücarî pevatave'erieca, camü 'ecü pepüca'itituica nanayari, nanayari püta pümasitituica 'ecü.

19 'Ecüri müpaü pepütayüni, Mamateya mepanumurariexüa nemücaquerienicü ne. 20 Mericüte, yuri memücate'eriecaicü, 'ayumieme mepanumurariexüa. 'Ecüsü yuri pemüti'eriecü 'apepuve. Pepüca'anuyehaitürüve que pemüti'amate, masi queneumaca. 21 Xücarî Cacaüyari cavarucu'eirieni mamateya yücümana memutinexüa, tietü camasicu'eiriamücü 'ecüta. 22 Camü 'aixüa que tiuca'iyari que tise'ita Cacaüyari. Canise'icaitüni memacaxüri vahepaüsita. 'Aixüa catiniuca'iyarini 'ahepaüsita xüca pe'ahayevani 'aixüa tiuca'iyaricacu 'iya. Me xüca catixaütüni, penanuvitequiemücü 'ecüta. 23 Mümerita xüca yuri mecate'erietü mecayuhayevani, müme mepeca'uitüarieni. Cacaüyari türücariya canexeiyani tavari müvaca'uitüanicü. 24 'Ecüri huriva yeutanaca mutinuivaxüsie pemiemetütü penanuvitequieni, haraverita mieme hurivasie peniucaquerieni que pemücatiunuivaxü. Masi yemecü müme mamateya mücü hurivasie memümiemete mecateca'uitüarieni yücüyeyarisie.

*'Imatürieca que memütetavicueisitüarieni
'Ixaherisixi*

25 Ne'ivama, yacü xeicüa capa temaivavemete xeyu'ericacü, pücanesinaquenuqueyu xüca xecaheitimanique 'icü niuqui muti'aviesiecai. Hipatü xeicüa 'Ixaherisixi mesese'itü menacüne, mexi yunaitü memücahuriyusixi meca'aye'axüavave. 26 Müpaü tiyüyu, yunaitü 'Ixaherisixi menitavicueisitüaricuni, que müre'uxa,

Tiyuvicueisitüvame Siyunisie nayeyeimücü.

Ta'aurie pehüani Cacuvu,

Cacaüyari ca'ayexeyiatü mücayuhayevacü.

27 'Ipaü netinivaveviriemücü türatu

Quepaucua nemüvanavairieni tita 'axa memüte'uyurie.

28 Niuqui 'aixüa manuyüne que müticuxasiva, müme meniu'uxiva'ani, xeme 'aixüa xemü'itüarienicü. Peru que memüte'anayexeyarie, Cacaüyari püvanaqui'erie va'uquiyarima müvanaqui'eriecaicü. 29 Cacaüyari pücaypata

que mütivamicua que mütiva'inie. 30 Xemesü que yaxemücatecahucai'anapai, hicü que

xemütenenimayasie mexi müme yamecatecahu,

31 yaxaicüa müme hicü yamepücatecahu mexi xenenimayasie xeme, mümerita hicürixüa

memünenimayasiecacü. 32 Cacaüyari yunaime nivayetواني yamemücatecahunicü, yunaime müvanenimayacacü.

33 Quetimarive, Cacaüyari vaücava que mürexeiya, que mütimaive, vaüca que mütimate. Que tiyutexie tevi 'i'inüatatü tita mütiyücühüave Cacaüyari, 'icuvaunetü huyeteya.

34 Quepai püretima Ti'aitame que mütiyumate, Quepai picu'imaiya.

³⁵ Quepai pütimicua meri, 'amürapinenicü 'iya.

³⁶ Naitü hesüana catinaneicani, 'acatiniuveni 'iya ticuyuitüvacacu, hesiena catinimiemetüni. 'Aixüa queticuxasivani yuheyemecü.

12

Que müreuyevese yamütiyurienenicü Cacaüyarisie mieme pasietü

¹ 'Ayumieme ne'ivama Cacaüyari mütiyucananimayacü, müpaü netinixevavirieca, xemiyetuanicü yuvaiyari mavari mayanicü mayeyuri mupasie minaque Cacaüyari. Mücü 'uximayasicacü xecaneyexeyacacuni 'iyarisie mümiemecü. ² Müme hicü cuiepa memütama xepücava'üqueni, masi yücü xe'ananetü xequenacüni xetihehecuareme que xemütecu'eriva. Müpaü xeteyurietü heiseriemecü xeneitimaicuni tita mütinaque Cacaüyari, tita 'aixüa müti'ane titacü mütinaqui'a titacü müraye'ave.

³ 'Iya 'aixüa mütiuca'iyaricü nehesie mieme, 'ayumieme müpaü nepütixecühüave yuxexuitü yuhesüa xemetitei, xepüca'anuyehaitürüveni xeteyücühüavetü yuhepaüsita que mücareuyevese yaxemüteyücühüavenicü. Masi yaxequeteneyücühüaveni para 'aixüa xemüteyumaicacü püta, yuxexuitü Cacaüyari que mütixe'u'inüasirie yuri xemüte'eriecacü. ⁴ Tavaiyari caniyuxevini, peru paüriyari hesiena mümieme canimüireni. Xexuitü paüriyari yücü pütiyuruva. ⁵ Tameta temümüire, xe'i vaiyari tecanihümetüni Cürisitusie teteviyatü. 'Axeicüa taxexuitü tinitapinitüni.

6 Yücü teteniumiquivani, 'iya 'aixüa que mütiuca'iyari taxexuime tahesie mieme. Xüca müpaü tete'umiquieni texaxatamete temacüncü, yatepüte'umiquiva yuri que temüte'erie.
 7 Xüca teteparevivametetüni, teteparevietü yatepüte'umiquiva, xüca tete'üquitametetüni, tete'üquitatü yatepüte'umiquiva, 8 xüca tetetu-tuicametetüni, tevatuicatü yatepüte'umiquiva. Que mü'ane mütivamicua, 'aixüa 'iyaricü mütivamicuanicü yapütiumiquiva, que mü'ane müti'aita, yamütiyumexüitüacacü yapütiumiquiva, que mü'ane müvanenimaya hipame, müyutemaviecacü yapütiumiquiva.

Cürisitu teüterimama que yamemütecahuni

9 Yacü xeicüa xecayüatü xequeteneyu-canaqui'erieca. Xe'ixeümatü tita 'axa müti'ane, tita 'aixüa müti'anesie xequeteneviyani. 10 Que xemütevanaqui'erie yu'ivamarixi, yu'iyaricü xequenivahive'erieca. Yuxexütü masi xequenivapitüaca yu'ivama ve'emete xeva'erietü.

11 Xepüca'yü'üraraxieca que xemüteyumexüitüa. 'Aixüa 'iyaricü xequeneyuvaüriyaca. Xe-quetene'uximayaca Ti'aitamesie mieme.

12 Yuri que xemüte'erie xeta'icuevatü, xe-queneyutemamavieca. Que xemüte'uximatüarie, xequeteneuca'enivani. Que xemüteyunenevie, xepücatehayevani.

13 Cacaüyari teüterimama que memüteheiyehüva, xequenivaparevieca. Xequeneyumexüitüaca xeva'inietü cu'uvamete.

14 'Aixüa xequetenivaxatani müme memüxe'uveyia vahepaüsita 'aixüa

memü'itüarienicü. 'Aixüa xequetenivaxatani, tixaü xepücatevaxatani para 'axa memü'itüarienicü.

¹⁵ Memüyutemamavie vahamatü xequeneyutemamavieca. Memütisuana vahamatü xequeneutisuanani.

¹⁶ Yaxeicüa xequeteneyücühüaveni yuhepaüsita yuxexütü. Xepüca'anuyehaitürüveni que xemüteyumate, masi tixaütü memücatehüme vahamatü xequeneu'uvani. Yacü xeicüa xetecu'erivatü, xetemaivavemete xepücayuerieca.

¹⁷ Ni xeime 'axa xepücate'apica 'iya 'axa xe'uyuriecu. Xequetenecuvava 'aixüa xemüteyuriecacü yunaime teüteri vahüxie.

¹⁸ Xüca xeyüvaveni, que xemüteyurie xeme, cayuvatü xequeteneteni yunaime teüteri vahamatü. ¹⁹ Nenaqui'erima, yuhesie mieme xepücayucitüveni, masi xequetenehayevani müme püta memühecarienicü. Müpaü püre'uxa, Ne xehesie mieme nepünemieneni. 'Anepürapica ne, canaineni Ti'aitame. ²⁰ Masisü xüca que mü'ane mümasi'uxie heuhacamücüni, quetineumicua. Xüca heuharimücüni, queneuharitüa. Müpaü petiyurienetü pecanihiveritüamücü müpaü mütiyumaicacü que mü'ane muteviyasitüariepaü.

²¹ Xepüca'ipitüani tita 'axa müti'ane müxeha'ivanicü, masi xequena'ivani tita 'axa müti'ane, 'aixüa xeteyurietü püta.

13

¹ Yunaitü yamequetecahu que memüte'aita müme heiserie memexeiya memüte'aitanicü, müme vaheima memucayasarie. Tevi heiserie pücahexeiyaniqueyu müti'aitanicü, me xüca

Cacaüyari ca'ipitüanique. Müme heiserie memexeiya hicü memüte'aitanicü mecani'aisieca, Cacaüyari tiva'aitüacacu. ² 'Ayumieme que mü'ane meye'unie cuiepa ti'aitame, mücü caneye'unieca tita Cacaüyari mütiuta'aitaxü. Müme memeye'unie yücümana menanuyutaxüricuni. ³ 'Isücate mepüçayüa memimariutanicü que mü'ane 'aixüa mütiyuriene, masi mepüyüa memimariutanicü que mü'ane 'axa mütiyuriene püta. Pereuyeimücü peca'imacarütü que mü'ane heiserie mexeiya müti'aitanicü 'acu. Mericüte, 'aixüa quetineyurieneni. Mücüri 'aixüa paineni 'ahepaüsita. ⁴ Cacaüyari parevivameya canihücütüni 'aixüa pemü'itüarienicü. Me xüca 'axa petiyurieneni, queneumaca. Yacü pücahecue'e 'ixipara. Cacaüyari parevivameya canihücütüni haxüacü mürepinirienicü que mü'ane 'axa mütiyuriene. ⁵ 'Ayumieme peuyevese yamüticamienicü que müti'aita, haxüacü xEICÜA pücatixaü, masi yu'iyarisie 'aixüa mütiyumaicacüta. ⁶ 'Ayumiemerita xepütetyutuanı que xemüteheuyehüviyarüva. Müme Cacaüyari tupirisiximama mecanihümetüni, mücücü mecani'ayumiemetetüni.

⁷ Xequetenivarapinirieca yunaime tita müreuyevese. Xequene'ütüa que mü'ane meuyevese xemi'ütüanicü tita xemüteheuyehüviyarüva. Xequene'ütüa que mü'ane meuyevese cuviyexunu tuminieya xemi'ütüanicü. Xequeteneuyehüvirieca que mü'ane meuyevese xemüteheiyehüviriecacü. Ve'eme xequenexatani que mü'ane meuyevese ve'eme xemüxatanicü. ⁸ 'Aixüa püçayüni xüca

heuyeveca xeime xemüte'apiniriecacü. Peuyevese xeicüa xemüyunaqui'eriecacü püta. Que mü'ane minaquí'erie xeime, mücü caneye'atüaniri 'inüari niuquiyari. ⁹ Mücü niuqui, xeime 'üyaya pepücacumaüvani, pepücati'amemivani, pepücatinavayani, peti'itavatü pepücatihecüatani, pepücati'acahive'erieca, que maine, xevitü 'aisica xüca xuavenita, mücü naitü catiniyutaxevice 'icü niuquicü, Pepinaqui'erieca 'ahepaü tevi que pemüti'anaqui'erie 'ecü. ¹⁰ 'Inaqui'erietü yuhepaü tevi, 'axa püca'iyurieneni. 'Ayumieme tiyucanaqui'erietü caneye'atüamücü 'inüari niuquiyari.

¹¹ Mücü meta, xenimaicari 'icü tucari. Hicürixüa canaye'aniri xemanutanenierenicü xecusutü. Hicü canahuraniri temütavicueisitüarieni. Quepaucua yuri temüte'uta'erie pücahahuracai hicüpaü.

¹² Tücarí pütixüxime, tucari nehuraniri. Hicü 'ayumieme teque'icue'irieni tita teüteri memüteyurie yüvipa timieme. Cuya tepüayari teque'anacatücüni hecüaripa mieme.

¹³ 'Aixüa 'anemecü teque'u'uvani hecüaripa memü'uva vahepaü teyüatü, teca'ixüaratüvetü tecatarüvetü tecarucusixitütü tecaheutayexürietü tecata'eririyatü teca'ütesatü.

¹⁴ Masi xequenacatücüni que mü'ane Ti'aitame Qesusi Cürisitu mühücü. Xepücayuha'aritüaca yaxemüteyuriecacü que memüte'ucahive'erie teüteri vahepaü xete'u'iyaritü.

14

Müme memüverarani yuri que memüte'erie

¹ Xequeneutanaqui'erie que mü'ane müverani yuri que müti'erie, peru niuqui xemüxüatüacacü que müticu'eriva hepaüsita pücatixaü. ² Xevitü yuri catini'erieca quename yüve nai müticuaca, xevitüta müverani sisiüravime xEICÜA pÜcua'a. ³ Que mü'ane müticua'a pÜca'itave'erieca que mü'ane mücaticua'a. Que mü'aneta mücaticua'a pÜca'iniuquimani que mü'ane müticua'a, Cacaüyari mitanaqui'ericü 'iya. ⁴ 'Ecüsü que pepüpaicü peminiuquimanicü que mü'ane xeimesie mieme müti'uximaya. Yucusiyari hürüpa 'aputive 'apative nusu. 'Aputivenitütü. Cusiyarieya türücaria pexeiya 'amitaquetüanicü.

⁵ Mücü meta, xevitü tucarite yücü 'aneneme cani'erieca, xevitüta naitü tucari yaxEICÜA ti'aneneme ni'erieca. Yuxexuitü yu'iyarisie heiseriemecü mequeteyumaica. ⁶ Que mü'ane ma'eriva tucari, Ti'aitamesie mieme yüanetü cana'erivani. Que mü'ane mücaha'eriva tucari, mücüta Ti'aitamesie mieme yüanetü pÜcaha'eriva. Que mü'ane müticua'a, Ti'aitamesie mieme yüanetü catinicuaca, pamüpariyusi nipitüani Cacaüyari. Que mü'ane mücaticua'a, mücüta Ti'aitamesie mieme yüanetü pÜcaticua'a, pamüpariyusi nipitüani Cacaüyari.

⁷ Xevitü tame yuhesie mieme xEICÜA pÜca'ayeyuri, yuhesie mieme xEICÜA pÜca'umüni. ⁸ Xüca te'ayeyuyurini, Ti'aitamesie mieme tenayeyuyurini. Xüca te'ucuini, Ti'aitamesie mieme tenicuicuni. 'Ayumieme sepa temayeyuri sepa temücuini, Ti'aitamesüa tecanimiemetetüni. ⁹ 'Ayumiemerita Cürisitu niumüni nanutaniere, müme memümüquite memayeyuyurita tiva'aitüvame mayanicü.

10 'Ecüri titayari petiniuquima 'a'iva.
'Ecütari, titayari petitave'erie 'a'iva. Tanaitü
tecaniuti'uicuni Cacaüyari 'uvenieya hüxie.

11 Müpaü püre'uxa,

Ne necanayeyurini, canaineni Ti'aitame.

'Ayumieme nehüxie yunaitü meni-
catunuma'uicuni,

Yunaitü yutetacü 'aixüa mecanihecüatacacuni Ca-
caüyari.

12 Hicü 'ayumieme taxexütü tahesie mieme
tepütiniuni Cacaüyari hüxie.

Xepüca'icahüani titasie mütitiquetamüreni xe'iva

13 'Ayumieme tepücataniuquimatüveni. Masi 'ipaü
xequeteneyumaica püta, xemüca'icahüani titasie
mütitiqetamüreni xe'iva, titacü mativauseni.

14 'Ipaü nepütimate, Ti'aitame Qesusisie
netiviyatü 'ipaü yuri nepüti'erie, tixaütü xüca
cati'itiyaca, yücümana müpaü püca'ane. Masi
xeicüa, que mü'ane ca'itiyacame mü'erie, mücüsie
mieme püca'itiya. 15 Xüca 'a'iva 'uhiveritüarieni

'icuaicü, 'ecü pe'inaqui'erietü pepüca'yüane.
'A'icuaicü pepüca'ica'unani que mü'anesie mieme
mümü Cürisitu. 16 Tita xehesie mieme 'aixüa
müti'ane, xüca tüma 'axa caticuxasivanique.

17 Cacaüyari 'i'aitüacacu xüca 'a'uyeicani tevi,
sepa müticua'a sepa müranuye'e, heiserie
caniupitüarieni, yu'iyarisie püca'uximatüarie,
niyutemavieca 'Iyari Mütiyupatasie tiviyatü.

18 Que mü'ane müpaü tiyurienetü müti'uximaya
Cürisitusie mieme, Cacaüyari caninaqui'acamücü
'iya hepaüsita, teüterita meneitimaicuni 'aixüa que
mütiyuriene.

19 'Ayumiemicü tame tenitamexütüaca cümana ta'iyarisie temüca'uximatüariecacü, cümana 'axeicüa temütaseiriyanicü tanaitü. 20 'Icuaicü pepüca'ica'unani tita Cacaüyari mütiuyuri. Naitüri catini'itiyaca, peru 'axa püyüni xüca tevi ticuatü 'itiquetamüra xeime. 21 'Aixüa püyüniqeyu masi xüca vai pecacua'anique xüca vinu peca'anuye'enique, xüca tixaü pecatiyurienenique cümana 'a'iva mativauseni mütiquetamüre müveranare. 22 Yuri que pemüti'erie, 'acümana yaquetinecu'erivani Cacaüyari hüxie. Caniyutemavieca que mü'ane yuhesie mücarahüpa paüri 'aixüa 'aneme 'erietü. 23 Que mü'ane müyuxamurie yücü ticu'erivatü, mücü nanutahüiyamücü xüca ticuaca, yuri ti'erietü mücayüanecü. Nai mütiyuriene yuri que mücati'erie, 'axa tiniyurieneni.

15

Memütürüçavi memüverarani

1 Caneuyevecani tame temüyüvavemete teminevieni tita memücateyüvave müme memüverarani. Tepücayüaca para taxaütame xEICÜA temünaqui'acacü. 2 Taxexütü tequeyüaca tahepaü tevi püta münaqui'acacü, 'aixüa mü'itüarienicü müseiriyarienicü. 3 Ni Cürisitu pücayüanecai para yuxaütame xEICÜA münaqui'acacü, masi que müre'uxa, Müme 'axa que memutiyanecai 'ahepaüsita, vaniuquixiya pünesi'u'axixü ne püta. 4 Naitü meripai mütiuti'utüarie, temüteti'üquitüarienicü tiniuti'utüarieni, para tete'uca'enivatü 'utüarica xapayari tasinütüacacu

yuri temüte'eriecacü teta'icuevatü. ⁵ Mücü Cacaüyari müpaü mütatipitüva temüte'uca'enivanicü temünütüarienicü, mücü quexepitüaca yaxaicüa xemüteyumaicacü yuhesüa, Cürisitu Qesusi que maine, ⁶ 'axeicüa xei tetayaricü xe'utaniütü 'aixüa xemutiyuanenicü que mü'ane Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu mücacaüyarieya mü'uquiyarieya hepaüsita.

Niuqui 'aixüa manuyüne memücahuriyusixi vahe-sie que mütimieme

⁷ 'Ayumieme xequeneyutanaqui'erie yunaitü, Cürisitu müxe'utanaqui'eripaü, Cacaüyari 'aixüa müticühüavarüvanicü. ⁸ 'Ipaü nepaine, Cürisitu müme xitequiya 'inüariyari memexeiya vaparevivame nayani, masiücüme meyeitüanicü yuri que maine Cacaüyari, mitaseiriyanicüta tita meripai mütivarutahüavixü ta'uquiyarima quename metemiqüeniquecai, ⁹ mümeta memücahuriyusixi 'aixüa memutiyuanenicü Cacaüyari hepaüsita müvanenimayacü, que müre'uxa,

'Ayumieme 'aixüa nemanihecüatacamücü memücahuriyusixi vahesüa,

Nemaninüavacamücü que mü'ane pemühücü.

¹⁰ Tavari müpaü paine,

Xemücahuriyusixi xequeneyutemamavieca teüterimama vahamatü.

¹¹ Tavarita,

'Aixüa xequeteneutahüavi Ti'aitame hepaüsita

Yunaitü xemücahuriyusixi.

Yunaitü nuivarite 'aixüa mequehaitücani hepaüsitana.

¹² Tavari Quisariyaxi müpaü paine,
 Quisahi quie mieme tinitinemücü nana,
 Que mü'ane manucuqueni mütiva'aitüanicü
 memücahuriyusixi.

Hesiena yuri mecateni'eriecacuni
 Memücahuriyusixi meta'icuevatü.

¹³ Hicü 'iya Cacaüyari mütasi'upitüva
 temüta'icuevanicü yuri tete'erietü, mücü
 quexehüniyani naimecü xemüyutemamaviecacü
 yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü mexi yuri
 xete'erie, masi vaücava yuri xemüte'eriecacü
 xeta'icuevatü, 'Iyari Mütiyupata xetürücariyacacu.

¹⁴ Neri yuri nepüti'erie ne'ivama xehepaüsita,
 quename yücümana xehüpüne 'aixüa xeteyurietü,
 quename xe'aye'axüavave nai xetemaitü,
 quename xeyüvave xemüyu'imaiyanicü. ¹⁵ Hipame
 tapari necueriva'atü nepütixe'uta'utüiri, tavari
 nexeha'eritüatü hepaüsitana yacütüniquetü,
 Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaritü müpaü
 münetiümicü, ¹⁶ Cürisitu Qesusi parevivameya
 nemayanicü memücahuriyusixi vahesie mieme,
 mara'acamepaü neti'uximayatü Cacaüyari
 niuquieya 'aixüa manuyünesie mieme, müme
 memücahuriyusixi mavari memacünecü
 memütanaqui'eriva, Cacaüyarisie mieme
 memupasie 'Iyari Mütiyupata yativapatacacu.

¹⁷ Hicüsü Cürisitu Qesusisie netiviyatü
 necaniyüveni 'aixüa nemütinecühüaveni
 nehepaüsita, tita Cacaüyari mütiyuriene nexatatü.

¹⁸ Nepücacueriva'a tixaütü nemüticuxatanicü,
 tita Cürisitu mütiuyuri yanetiuyurienecacu ne
 xeicüa nepüticuxatani. Yanetiuyurienecacu, müme
 memücahuriyusixi yametecahutü menacüne,

netaniucacacu neti'uximayacacu, ¹⁹ türücariya
 nehexeiyacacu 'inüarite mamarivavemete
 mütiyünicü, türücariya nehexeiyacacu 'Iyarisüa
 mümieme. Querusareme neheyeyaca 'Iricupai
 neheyeyuneca nenaye'ani yemecü neticuxatatü
 niuqui 'aixüa manuyüne Cürisitu hepaüsita, ²⁰'ipaü
 netinemexütütü, nemüticuxatanicü niuqui 'aixüa
 manuyüne haque que mü'ane Cürisitu mühücü
 mücaxasieve xeicüa, capa xeime tenarieya heima
 ne'anuquinicü ne. ²¹ Masi müpaü que müre'uxa,
 Müme 'asimemücate'utahüavarie hepaüsitana,
 müme menixeyacacuni,
 Hepaüsitana memüca'u'enana meneitimaicuni.

Papuru que müreuyeimücücai Xumapaitü

²² 'Ayumieme müixa nepacunuütüarie
 nemücaxe'u'ivatamienicü. ²³ Hicüri 'uva
 pumaveri haque nemüre'uximayaca. Müixa
 viyari nepütihive'erie nemüxe'u'ivatamienicü
²⁴ quepaucua 'Isipaniya nemümie. Ne'anuyeneme
 nepüxexeyaniqueyu. Xemeta mana
 xepünesi'anuyenü'ani, xehesüa netemavier-
 itüarieyu 'esiva meri. ²⁵ Masi hicü Querusareme
 nepüyemie nevaparevienique Cacaüyari
 teüterimama. ²⁶ Maseruniyatari 'Acaiyatari
 meniyuvaüriya 'axeicüa tixaütü memütevaminicü
 müme memümamave Cacaüyari teüterimama
 vasata memetitei Querusaremetari. ²⁷ Müpaü
 meteniyuvaüriyani, neuyevecata müpaü
 memütevarapinirienicü. Memücahuriyusixi
 vahepaü meheixeyatü mepacü 'Iyarisie
 timieme. Peuyevese mümetari memüvaparevienicü
 vaiyarisie timieme hepaüsita. ²⁸ 'Ayumieme 'icü

ne'aye'atüame, 'icü va'imiquieri neyayetuirieme, nenayeyeimücü, xehesüa ne'anuyeneme 'Isipaniya nemeta'anicü. ²⁹ Xehesüa quepaucua nemeta'ani, nepütimate nemunuani nehünetü niuqui Cürisitu hepaüsita 'aixüa manuyünesie timiemecü 'aixüa xemü'itüarienicü.

³⁰ Quesusi Cürisitu mütati'aitüvamecü, 'Iyari mütasipitüacü temütetacanaqui'eriecacü, 'ipaü netinixetavavirieni ne'ivama, cui xemünesipareviecacü nenevieri xe'ipitüatü Cacaüyari nehesie mieme ³¹ nemütavieisitüarienicü, Cureya memütama yamemücatecahu 'axa memücanesiyurienicü, memünaqui'acacüta Cacaüyari teüterimama, que nemütivaparevieni Querusaremesie, ³² para xehamatü nemü'uxipiecacü quepaucua nenetemavietü nemeta'ani xehesüa, que mütinaque Cacaüyari. ³³ Mücü Cacaüyari mütasipitüa ta'iyarisie temüca'uximatüarielicacü, mücü que'uyeicani yunaime xehamatü. Müpaü xeicüa nepaine.

16

Que mütivavaüritüacai

¹ Nenixehecüatüani ta'iva 'uca Peve mütiteva. Mücü tiparevivame canihücütüni Senicüreyasie memüyuyexexeüriva vahesüa. ² Xequeneutanaqui'erie Ti'aitamesie xeteviyatü, que müreyeveve Cacaüyari teüterimama memüyutanaqui'erienicü. Xequeneuparevi xüca tixaütü reuyehüaca xehesüa. Mücü tiparevivametütü nivaparevieca yumüireme, neta caneniuparevieni.

3 Xequenivavaüritüaca Pürisira 'Aquiramame. Nehamatü mepüte'uximaya Cürisitu Qesusisie teteviyacacu.

4 Nemayeyurinicü ne, meniucueriva'itüarieni meniucui'iva tüma. Ne nexaüta pamüpariyusi nepücavapitüa, masi yunaitü memüyutixexeüriva memücahuriyusixi pamüpariyusi mepüvapitüata nehamatü.

5 Vaquita memüyuyexexeürivata xequenivavaüritüaca. Xequenevaüritüaca 'Epainetu neminaqui'erie. Mücü meri 'Asiyatari vasata peu'isanari Cürisitusie mieme.

6 Xequenevaüritüaca Mariya vaüca müti'uximayacai xehesie mieme.

7 Xequenivavaüritüaca 'Aniturunicu Cuniyaximame nenuivarisie memümiemete nehamatü memanutaxüriya. Müme menive'emetetüni nü'arisixi vasata. Cürisitusie mepüteviyacai ne hesiena necativiyavecacu cuxi.

8 Xequenevaüritüaca 'Amupüriyatu neminaqui'erie Ti'aitamesie netiviyatü.

9 Xequenivavaüritüaca 'Uruvanu tahamatü müti'uximaya Ti'aitamesie teteviyacacu, 'Isitaquimame neminaqui'erie.

10 Xequenevaüritüaca 'Aperexi mü'inüasieve Cürisitusie tiviyatü. Xequenivavaüritüaca

'Arisitupuru quie miemete. 11 Xequenevaüritüaca Heruriyuni nenuivarisie mümieme. Xe-

quenivavaüritüaca Narusisu quie miemete, queyupaümetü Ti'aitamesie memüteviya.

12 Xequenivavaüritüaca Türipina Türipusamame Ti'aitamesie meteviyatü memüte'uximaya.

Xequenevaüritüaca Perüsira münaqui'eriva vaücava müti'uximayacai Ti'aitamesie tiviyatü.

13 Xequenivavaüritüaca Xupu manayexeyari

Ti'aitamesie tiviyatü, varusieyamame nevarusipaü mü'anecaita. ¹⁴ Xequenivavaüritüaca 'Asinicüritu Pürecuni Herümexi Patüruva Herüma hipame 'ivamarixi vahamatü memü'uva. ¹⁵ Xequenivavaüritüaca Pirurucuxi Curiyamame, Nereya 'ivaya 'ucamame, 'Urimipata yunaitü Cacaüyari teüterimama vahamatü memü'uva.

¹⁶ Xequeneyuvaüritüaca 'isiyacü Cacaüyarisüa que xemütemiemete. Yunaitü Cürisitusüa miemete naisari memüyutixexeüriva mepüxevaüritüa.

¹⁷ Ne'ivama 'ipaü netinixevavirieca, xequenivaxeyani müme hixüata memüxesana memüxeti'ücamüra, müme memüyüa que yaxemücate'uta'üquitüarie. Xequeneyupata vahepaüsita. ¹⁸ Tati'aitüvame Cürisitusie mieme mepücate'uximaya müya memü'anene, yuyuriepa mieme püta mepüte'uximaya. 'Aixüa me'utiyuatü peru yacü xEICÜA, visi me'utiniutü mepüteva'irüviya müme tita 'axa müti'ane memücateha'eriva va'iyari.

¹⁹ Xeme que xemütecahu metenetimani yunaitüri. 'Ayumieme xehepaüsita nepünetemavi. 'Ipaü pünetinaque, xemütemaivavenicü 'aixüa xeteyurietü, xemüca'inücacü püta tita 'axa müti'ane. ²⁰ Mücü Cacaüyari mütasipitüa ta'iyarisie temüca'uximatüariecacü, mücü nixepitüamücü xemicaquesinacü Satanaxi yareutevitü. Tati'aitüvame Quesusi xüca 'aixüa tiuca'iyarini xehesie mieme.

²¹ Timuteu nehamatü müti'uximaya nixevaüritüaca, Rusiyuta Casunita Susipaterita nenuivarisie memümiemete.

22 Ne Terütiyu 'icü xapa nemaca'utüa nepüxevaüritüa Ti'aitamesie netiviyatü.

23 Que mü'anesüa nemü'axe ne, yunaitü memüyuyexexeüriva memü'axeta hesüana, Cayütütü canixevaüritüaca. 'Erasitu quiecatari vatumini hüveme, ta'iva Cuarutumatü menixevaüritüaca.

24 Yunaimé xehesie mieme xüca 'aixüa tiuca'iyarini Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu.

Visi queticühüavarüvani Cacaüyari

25 Mücü caniyüveni müxetuicanicü, que maine niuqui 'aixüa manuyüne nemücuxata, xasica Quesusi Cürisitu hepaüsita que maine. Catinicuxasivani que maine niuqui 'iya mitahecüataxü. Mücü niuqui müixa caniuti'aviesiecaitüni cayuvatü xEICÜA, 26 hicürixüa masiücütü nayani. Texaxatamete va'utüarica ya'utainecacu, que mütiuta'aitaxü mücü Cacaüyari yuheyemecü 'amuyeica, canivarutahecüatüani yunaimé nuivarite para yamemütecahunicü yuri mete'erietü.

27 Mücü Cacaüyari muyuxevi mütimaive, visi queticühüavarüvani Quesusi Cürisitu hepaüsita yuheyemecü. Müpaü xEICÜA cani'aneni.

**Cacaüyari niuquieya xapayari türatu hecuame
hepaüsita tati'aitüvame tasivicueisitüvame
Qesusi Cürisitu mi'atüa
New Testament in Huichol (MX:hch:Huichol)
El Nuevo Testamento de nuestro señor y salvador
Jesucristo**

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Huichol

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Huichol [hch], Mexico

Copyright Information

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Huichol

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

79690d81-fd4b-51b4-a3a6-712e0fddaca3